

KULTÚRA

ROČNÍK XXIII. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

21. OKTÓBRA 2020

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,60 €

V situácii, keď panovala u nás komunistická diktatúra, sa mi v septembri roku 1982 podarilo vycestovať z „červeného raja.“ S Božou pomocou, za podivuhodných okolností, som prišiel z Grécka do Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Na ceste ku kňazstvu ma prijali do Pápežského kolégia sv. Jána Nepomuckého. Začiatok akademického roku tradične začínal týždennými duchovnými cvičeniami. Obyčajne v tichom prostredí, ktoré doteraz poskytuje okolie

času okolo šiestej ráno. Z čakajúcich najal istý počet. Zhodne sa s nimi na mzde. Majú za ňu pracovať celých dvanásť hodín, celý ten čas budú znášať pražiacie slnko. Neskôr o deviatej hodine hospodár zazrel na námestí záhaľčivo postávajúcich a najíma ich. Všetko sa zopakuje ešte o dvanásť, na poludnie. Podobne o tretej popoludňajšej hodine. Ba ešte aj navečer o piatej, hodinu pred koncom pracovného dňa. Potom príde čas výplaty. Pán vinice ňou poveril svojho správcu. Mzda sa vtedy vyplácala robotníkom

Dar milosti

veľkomesta. V slobodnom svete išlo vtedy o moju prvú vzácnu duchovnú skúsenosť. Mám v živej pamäti ako kňaz, ktorý ich viedol, začínal s nami každý deň na kolenách v kaplnke Božského Srdca Ježišovho. Začínal vždy modlitbou Sv. Ignáca z Loyoly (1491 – 1556), ktorého bol duchovným synom: „Pane, prijmi všetku moju slobodu. Ujmi **MONS. RUDOLF MASLÁK** dar a zvestovať svet. Nie je to nič iné ako myšlienka: Všetko je napokon dar!

No zdá sa mi, že tak isto je radikálna aj hlavná myšlienka, ktorú zvestuje Ježiš, náš Pán, v podobenstve o nebeskom kráľovstve, hospodárovi a najatých robotníkoch vo vinici (por. Mt 20, 1- 16). Hospodár si počína celkom zvláštne. Proti zákonom obvyklého konania. Už na úsvite vychádza na trhovište, kde sa zhromažďovali tí, ktorí hľadali prácu, aspoň príležitostnú. Prišiel zavčasu, podľa nášho

hneď večer. Každý cez deň zarobený groš bol potrebný na živobytie. Správca najprv vypláca tých najposlednejších. Každému dáva po denári. V tých prvých sa rodí nádej a očakávanie, že dostanú viac – ale nie, všetci dostali rovnako...

Na opísanom konaní hospodára Ježiš znázorňuje, čo chce povedať a zvestovať svet. Nie je to nič iné ako myšlienka: Všetko je napokon dar!

Neviem, ako súčasník môže prijať uvedené Ježišovo posolstvo. Svet, v ktorom platí výkon a všetko sa určuje podľa taríf a tabuliek. Kde sa človek cíti ako absolútny vlastník všetkého: čo je a čo má. Revolučná a šokujúca bola Ježišova náuka už vtedy, keď ju svojím podobenstvom vysvetľoval ľudu okolo seba. Ved' išla priamo proti jeho (i nášmu) obvyklému, hlboko zakorenenému mysleniu. Pán Ježiš sa však namáha vstúpiť do mysle a svedomia svojich nasledovníkov dačo úplne nové. Novú skutočnosť, obraz o tom, kto je Boh, aký je Boh; aký je Boh voči človeku; o tom ako Boh chce na človeku konať a už vždy koná. Zároveň tiež ako má človek kontemplovať, pristupovať k Bohu. Ako má nazerať na seba, za koho sa pokladať, keď stojí pred Bohom.

Snímka: Teodor Križka. Žeriavy nad Slovenskom

Sväté písmo dosvedčuje, že židovský veriaci v Ježišovej dobe mal k Bohu vzťah, ktorý sa veľmi podobal obchodnému pomeru. Podľa neho smiem od Boha niečo očakávať, keď som mu aj sám čosi dal. Keď som pred ním dačo dokázal. Keď som zachovával Božie príkazy a prinášal mu predpísané obety ..., a to podľa možnosti už od mladosti. Kto začal slúžiť Bohu už čoby starší, nesmel si robiť veľké nádeje na Božiu priazeň. Nahliadame, ide o vzťah príliš ľudský. Poznáme ho aj my, na poli hospodárskych, obchodných vzťahov. Načim však povedať:

žial' aj na iných, kde by nemal mať miesto. Vzťah podľa pravidiel: dávam každému, čo mu patrí. Nič viac a nič menej – ale žiadam, čo patrí mne. Podobné požiadavky sa dnes dajú uskutočniť veľmi presne. Po ruke máme všetky prostriedky a pomôcky. Komputre udržia všetko v pamäti a prepočítajú do najmenších podrobností.

Ježiš masívne oponuje nášmu mysleniu. Poukazuje na nové zákony Božieho kráľovstva. Ten Boh, ktorého on ohlasuje a zjavuje, má úplne iný vzťah k človeku ako je pomer obchodného partnera.

V ňom sa totiž neuplatňuje s celou presnosťou a tvrdosťou zákon: Každý dostane, čo mu patrí! Lež zákon iný. Môžeme ho nazvať zákonom slobodnej dobroty a lásky, slobodného darovania, ktorý prekonáva ľudskú spravodlivosť. Ved' slobodná добрota, láska, je taká, ktorá dáva aj tam, kde sa od nej vyžaduje neraz veľmi málo. Nenecháva sa spútať predpismi úveru a dlžoby.

Z rozpravy podobenstva sa dozvedáme: Boh nie je v nijakom prípade obchodným partnerom človeka.

(Pokračovanie na 2. strane)

(Pokračovanie z 1. strany)

Chce, aby sme ho poznali a prijali ako osobu slobodne dávajúcu z dobroty a lásky.

Ježišovo učenie bolo vtedy pre jeho poslucháčov určite šokujúce. Je však naskutku vo svojom jadre evanjeliom, radostným posolstvom. Veď či nás neoblaží, nedá dôveru a nádej, keď pochopíme takto Božie konanie voči nám, keď sa naň spoľahneme.

Radostnú zvesť Ježišovho podobenstva možno uzrieť aj v opise, ako hospodár vychádza vždy nanovo na námestie. Každý raz tam nájde takých, čo nič nerobia. Nepohŕda nimi! Ani ich nezaťahuje! Iba im trochu „stúpa“ do svedomia: „Čo tu nečinné postávate celý deň“ (Mt 20, 6). Oni majú naporúdzi platnú výhovorku: „Pane, nik nás nenajal“ (Mt 20, 7).

Za touto časťou Pánovho podobenstva možno vidieť ako isté zázemie skúsenosť prvých kresťanských spoločenstiev zo židovstva, pre ktorých napísal sv. Matúš evanjelium. Mnohí, čo k nim patrili, nedostali dar viery hneď na počiatkoch ich plného ľudského života. Lež až dakedy neskôr. Išli teda neraz dlhým kusom života bez veľkého životného cieľa. Stáli dlho na námestí sveta ako tí nečinní v podobenstve. Im všetkým Pán Ježiš dáva uistenie: aj vy máte šancu! Len začnite ihneď! Vari sa nejednému pritrafi, keď hľadáme na svoju minulosť, že sme aj my kus života prežili naprázdno? Bez hodnotného cieľa? Bez svetla? Vidíme mnohé roky nášho života ako nečinné postávanie? Ježišove slová dávajú na vedomie: Bohu sa neslúži podľa dohody! Bohu nemožno diktovať! Boh prechádza stále, každú chvíľu práve „cez to námestie“, na ktorom stojíš nečinný. Aj tebe hovorí do svedomia: „Prečo tu zaháľáš?“ Spokojne sa mu môžeš vysťažovať: „Pane, nikto ma doteraz nenajal, nepozval neoslovil ... Nikto mi doteraz neukázal veľký cieľ môjho života. Niečo, prečo by sa vyplatilo žiť.“ Boh ťa potom vyzve: „Pod', teraz začni!“

Chceme žiť, nakoľko je možné, dlho tu na zemi. Chceme aj veľa vykonať, dokázať. Usilujeme sa rozvinúť všetky osobné schopnosti a naplno sa sebarealizovať. Čo všetko od toho závisí...? Všetko sa stane druho radým, akosi sa zrelativizuje, len čo začneme správne hľadiť na Boha, čo sme pred Bohom a ako Boh sám chce na nás konať. Prvo radým a dôležitým, vo všetkom čo konáme a podnikáme, ostane potom len to jedno, aby sme začuli Božie pozvanie:

„Pod' aj ty do mojej vinice!“

Mons. RUDOLF MASLÁK

Liberáli potichu rekonštruujú EÚ: Podarí sa im zväčšiť svoj vplyv?

Byť zástancom tradičných kresťanských a konzervatívnych hodnôt v „modernej“ Európe je čoraz ťažšie. Snáď s výnimkou dvoch štátov (Poľska a čiastočne Maďarska) sú kresťansko-konzervatívni aktivisti všade v defenzíve a bojujú už ani nie o presadenie vlastných hodnôt, ale vôbec o zachovanie aspoň súčasného status quo. Pretože už aj to sa dnes považuje za „úspech“. Keďže ide o hodnotový zápas, tak ten závisí predovšetkým od hodnôt uznávaných širokými masami. Inými slovami – od verejnej mienky. Konzervatívni politici a aktivisti sú v defenzíve preto, že ich komunikačné kanály sa s komunikačnými kanálmi liberálov nemôžu rovnať kvantitou, a často ani kvalitou. Za nami nestojí Európska únia s celým svojim rozpočtom, nestojí za nami ani štátny aparát, ani bohaté korporátne masmédiá, ani štedro dotované mimovládne organizácie, ani Hollywood a „showbiznis“ s celým svojim dosahom.

Naše možnosti sú v porovnaní so široko vládnucimi väčšími či menšími liberálmi jednoducho veľmi limitované.

Liberáli a „progresívi“, vedomí si svojej momentálnej prevahy, robia všetko pre to, aby tento stav využili na posilnenie svojej moci.

Kríza vyvolaná koronavírusom im k tomu poskytuje ešte lepšiu zámienku. Pod zástierkou boja proti koronavírusu dokážu ospravedlniť všetko. Obmedzenie základných ľudských práv, zadĺženie štátu o rekordné miliardy eur či presadenie zásadnej rekonštrukcie moci. Tieto úkazy vidíme nielen na úrovni Slovenska, ale aj na úrovni celej Európskej únie. Profederalistickí fanatici sa tam snažia presadiť posilnenie právomocí EÚ na úkor právomocí národných štátov, a tak si uchmatnúť ešte viac moci pre seba a svoj svetonázor. Využívajú na to všetky dostupné nástroje psychologické manipulácie. Poslanci Európskeho parlamentu napríklad pred rokovaniami pléna dostávajú od oficiálnych európskych agentúr prieskumy verejnej mienky, ktoré im majú pomôcť pochopiť náladu obyvateľov EÚ a správne sa rozhodnúť v nasledujúcich hlasovaniach. Pred jedným z nedávnych plenárnych zasadnutí bol takto poslancom podsunutý napríklad prieskum o tom, že viac ako 60% obyvateľov EÚ si želá posilniť kompetencie EÚ. Obyvateľom však bola počas prieskumu položená psychologicky sugestívna otázka v znení

„Súhlasíte s tým, že EÚ by mala mať viac kompetencií, aby sa lepšie mohla vyrovnávať so súčasnou krízou?“ Prirodzene, že na takto položenú otázku majú ľudia tendenciu odpovedať „áno“, pretože kto by už len nechcel, aby sa EÚ mohla lepšie vyrovnávať s krízou? Aj výsledky tohto prieskumu boli použité ako argument na pripravované posilnenie právomocí Bruselu.

Predsedačka Európskej komisie Ursula von Der Leyenová tiež v nedávno prednesenej správe o stave EÚ avizovala, že bude presadzovať ďalší prechod zo systému „jednomyseľného hlasovania“ v Európskej rade na systém hlasovania prostredníctvom „kvalifikovanej väčšiny“. A to najmä v hodnotových otázkach ochrany ľudských práv a demokracie v členských štátoch, v ktorých si EÚ nemôže dovoliť „nebyť flexibilná“. Ak by sa takáto rekonštrukcia moci na úrovni riadenia EÚ schválila, tak v praxi by to znamenalo, že väčšina štátov (na čele s veľkými západnými štátmi) by prakticky bez prekážok dokázala potrestať a zlyňovať vládu v hoci ktorom vytipovanom štáte – v súčasnosti napríklad v Poľsku alebo v Maďarsku. Oficiálne za porušo-

vane demokratických hodnôt stanovených nikým iným ako liberálnym vedením EÚ, a neoficiálne za akúkoľvek inú neposlušnosť. Veď pod zástierku obmedzovania „ľudských práv“ sa dá skryť prakticky hocičo – neochota prijímať moslimských imigrantov, snaha o obmedzenie potratov či odmietanie LGBT a gender ideológie. Žiaľ, všetky tieto udalosti sa na európskej úrovni dejú za oponou a mimo širšej verejnej pozornosti, ktorá je sústredená prakticky len na koronavírus a krízu s ním spojenú.

Taktiež je smutným faktom, že jedným z kľúčových protagonistov tohto novodobého liberálneho lovu na čarodejnice je práve slovenský europoslanec Michal Šimečka, ktorý je v Európskom parlamente spravodajcom návrhu na vytvorenie mechanizmu na trestanie neposlušných štátov. Slovenskí progresívi túto prestíž komentujú ako úspech a ako príklad toho, že aj malý štát dokáže na európskej úrovni niečo presadiť. Žiaľ, to, čo za potlesku západných liberálov v EÚ presadzujú je v skutočnosti len zrada našich najbližších regionálnych spojencov Poľska a Maďarska, a zároveň aj budúca zrada Slovenska – ktoré sa v prípade zvolenia skutočne konzervatívnej vlády ocitne s Poliakmi a Maďarmi na jednej lodi.

Celá táto situácia však nemusí mať zlý koniec, a ako všetko, aj tento vývoj sa dá zastaviť a otočiť. Je len na nás, ako sa k týmto snahám liberálov o posilnenie nadvlády EÚ postavíme. Postoj Poľska a Maďarska je k týmto zmenám zatiaľ odmietavý, a pevne verím, že túto pozíciu nezmenia – ani kvôli vyhrážkam, ani kvôli dotáciám. Postoj Slovenska nad chystaným posilnením dohľadu EÚ nad dodržiavaním „európskych hodnôt“ je podľa vyjadrenia slovenskej vlády zatiaľ tiež viac menej odmietavý. Jednak pre pokoj v dome a pre udržanie jednoty a dobrých vzťahov v rámci krajín V4, a tiež pre obavy z možného budúceho vývoja, kedy by tieto pravidlá mohla EÚ ľahko zneužiť aj proti nám. Túto pozíciu Slovenska však vôbec nevnímame ako stabilnú, a obávame sa, že slovenská diplomacia vedená pánom Korčekom a Klusom môže veľmi rýchlo názor otočiť. Možno bude stačiť jeden telefonát od pána Macrona či pani Merkelovej... Ako konštruktívna opozičná politická sila urobíme všetko pre to, aby Slovenská republika západnému liberalizmu neustúpila. Ba naopak, aby sa pridala na stranu konzervatívneho Poľska a Maďarska a v jednote s nimi bránila stredo európsky priestor a jeho tradičné hodnoty. Pretože tento priestor je naším domovom a tieto hodnoty sú našou dušou.

MILAN UHRÍK
poslanec
Európskeho parlamentu
za LS Naše Slovensko

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné,
z ktorého príjem je predsa len o málo väčší
ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho
na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

V tomto roku si Slováci – a s nimi aj ostatný slovanský svet – pripomínajú výročie dvoch významných pápežských dokumentov spojených s menami našich vierozvestov sv. Cyrila a Metoda: 140 rokov encykliky Leva XIII. Grande Munus, ktorou bol sviatok solúnskych bratov rozšírený pre celú Katolícku cirkev (30. septembra 1880) a 40 rokov apoštolského listu Egregeaevirtutis, ktorým Ján Pavol II. vyhlásil sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy (31. decembra 1980).

Sviatok sv. Cyrila a Metoda v Katolíckej cirkvi má pomerne krátku, ale veľmi pestrú históriu. Na Slovensku sa začal liturgicky sláviť až niekedy na prelome 18/19. storočia. Zapríčinili to nepriaznivé spoločensko-náboženské okolnosti a nedostatok národne cítiacich prelátov Cirkvi, ktorí by túto záležitosť presadzovali. Jestvujú náznaky, že cyrilo-metodská úcta medzi katolíckymi Slovákmi sa prechovávala a pestovala od nepamätí. Implicitne to naznačuje v úvode spevníka Cantus Catholici, Písne katolícké latinské i slovenské, nové i starodávne jeho zostavovateľ jezuita Benedikt Szöllősi, rodák z Rybníka nad Hronom /1609-1656/. V cirkevnom kalendári Katolíckej cirkvi nebol však nijaký špecifický deň určený ako sviatok pripomínajúci ich pamiatku. Sviatok zaviedol až pápež Pius VI. v roku 1777 na žiadosť kráľovnej-cisárky Márie Terézie.

Niektorí odborníci na toto obdobie teoretizujú, že podnet k tejto žiadosti dal blízky poradca Márie Terézie, Slovák Adam František Kollár, rodák z Terchovej a odchovanec jezuitov. Adam F. Kollár mal totiž veľmi blízky vzťah k Márii Terézii, o čom svedčí aj skutočnosť, že táto panovníčka bola krstnou matkou jeho dcéry. Slovenský historik Michal Lacko S. J., náš vrcholný odborník na cyrilo-metodskú problematiku, na otázku, či by to tak mohlo byť, mi odpovedal: credibile, possibile, sed non probatum – je to uveriteľné i možné, ale nedokázané. Je však dokázateľné, že v roku 1776 sa Mária Terézia obrátila na Svätú Stolicu s prosbou o zavedenie liturgickej spomienky sv. Cyrila a Metoda pre západné latinské diecézy jej mocnárstva. Na východe Habsburskej ríše - v Sedmohradsku, na Podkarpatskej Rusi a Galícii - kde obyvateľstvo bolo prevažne pravoslávne a gréckokatolícke, sa totiž spomienka sv. Cyrila a Metoda slávila. Pápež Pius VI. tejto prosbe vyhovel dekrétom z 21. júla 1777. V nasledujúcich rokoch sa rakúskej časti monarchie táto spomienka uviedla do praxe a sviatok sa slávil ako semiduplex (menší sviatok) 9. marca, v uhorskej časti 14. marca.

O rozšírenie kultu sv. Cyrila a Metoda sa u nás vo veľkej miere zaslúžil kardinál Alexander Rudnay, rodák zo Sv. Kríža nad Váhom (dnes: Považany), povestný svojím výkonom: Som Slovák a Slovákom zostanem, aj keby som sedel na Petrovom stolci. Rudnay sa roku 1819 stal ostrihomským arcibiskupom a v roku 1822 v svojej arcidiecéze, ktorá sa z troch štvrtín rozprestierala na území dnešného Slovenska, zaviedol osobitné kňazské officium (liturgiu hodín, breviár) na tento sviatok. Takto sa potom slávnosťou sv. Cyrila a Metoda oživovala spomienka na našich vierozvestov aj medzi nižším klérom a hlavne veriacim ľudom.

V roku 1863 si celý slovanský

svet pripomínal tisícročie príchodu sv. bratov na územie Veľkej Moravy. Na Slovensku hybnou silou cyrilo-metodských osláv bol bansko-bystrický biskup Štefan Moyses. Všetkým kňazom svojej diecézy poslal obežník, v ktorom im prikazuje, “aby vo všetkých chrámoch odbavovali sa slávnostné služby Božie v sobotu dňa 14. a v nedeľu dňa 15. marca na pamiatku blahozvestov Cyrila a Metoda. Dňa 15. marca prikazuje kázať vo všetkých chrámoch o živote a účinkovaní apoštolov slavianskych. Spievať sa má ambroziánske Te Deum a pod svätou omšou modliť sa modlitbu k sv. Cyrilovi a Metodovi... Moyses vynaložil celú svoju arcipastiersku starosť, aby slávnosť tisícročnej pamiatky po-

FRANTIŠEK VNUK

kresťančenia slovenského národa bola dôstojne zasvätená... On chcel, aby tento jubilárny rok bol svätený jednomyseľne a súčasne na celom Slovensku! Najdôležitejší moment, ktorý má celý národ upomenúť na jeho organickú jednotu a duchovnú jednoliatosť, a spolu pripomenúť mu, že nenie sám, ale má spoločný duchovný interess s miliónami jednokrevných bratov. Veľká duša, veľká hlava, v ktorej mohla zarodiť sa taká myšlienka! Keby Moyses nebol nič iného urobil, ako priviedol národ na túto blahú myseľ, jeho meno zostalo by nesmrteľné nielen v slovenskom národe ale i v celom slavianskve.” (Svetozár H. Vajanský, Storočná pamiatka narodenia Štefana Moyses, T. Sv. Martin 1897, s. 96-98).

Z iniciatívy biskupa Moyses vyšla aj žiadosť, aby sa sviatok sv. Cyrila a Metoda preložil zo zimného obdobia do letného, zo 14. marca na 5. júla. Viedli ho k tomu praktické dôvody. V letných dňoch, ktoré sú dlhšie a teplejšie, sa bude môcť tento sviatok sláviť okázalejšie. Pre túto akciu získal podporu aj záhrebského arcibiskupa, trnavského rodáka Juraja Haulíka (1788-1869), ako aj Josipa Juraja Strossmayera, chorvátskeho biskupa Bosny a Syrmie so sídlom v Djakove. Spoločne sa obrátili na Sv. Stolicu a žiadali, aby sa pamiatka sv. Cyrila a Metoda mohla sláviť 5. júla, keď nie v celom Uhorsku, tak aspoň v ich diecézach. Pápež Pius IX. sympaticky prijal ich žiadosť a dekrétom z 2. júna 1864 preložil sviatok zo 14. marca na 5. júla.

(Len tak okrajovo by som tu chcel pridať tri poznámky:

1. Pri poslednej reforme cirkevného kalendára, v roku 1969, bol sviatok sv. Cyrila a Metoda preložený na 14. februára, na výročie smrti sv. Cyrila, 14. feb. 828.

2. Naši pravoslávni bratia slávia sviatok sv. Cyrila a Metoda 24. mája.

3. Proti cyrilo-metodským aktivitám Štefana Moyses sa veľmi rozhorčene stavali maďarské a maďarónske kruhy. Maďarské noviny a časopisy sa naňho vrhli a obviňovali ho zo všelijakých podvratných a nevlasteneckých úmyslov. Dokonca mu vyčítali, že “si vymyslel nových svätých“!)

Bohužiaľ, medzi vtedajšími biskupmi na Slovensku Moyses ne našiel rovnako zanietených spolupracovníkov, ani nasledovníkov. Po jeho smrti (zomrel na sviatok sv. Cyrila a Metoda, 5. júla 1869!) cyrilo-metodská idea na Slovensku stagnovala. Ujala sa však a rástla

po celom svete. Táto povinnosť viaže pápežov vyslať ohlasovateľov Evanjelia všetkým národom zeme. Toto je dôvod, prečo pápeži poslali Augustína k Britom, Patrika Írčanom, Bonifáca Nemcom a Willebrorda Flámmom, Holanďanom a Belgičanom. Podobne posielajú ďalších misiónárov ďalším národom, aby sa venovali starostiam o ich duše. A tak v zmysle tejto apoštolskej povinnosti poslali aj svätých bratov Cyrila a Metoda, aby išli ohlasovať Krista slovanským národom. Ich úsilie a vytrvalá práca doviedla tieto národy k svetlu Evanjelia a previedla ich od pohanského spôsobu života do života ľudskejšej a vyššej kresťanskej kultúry.”

V závere encykliky pápež opä-

vanov. V roku 1881 biskup Strossmayer bol vedúcim delegácie slovanských biskupov, ktorí prišli osobne pozdraviť Sv. Otca a poďakovať mu za tento veľkolepý prejav priazne. V delegácii boli biskupi z Moravy, Poľska, Chorvátska..., ale neboli tam biskupi zo Slovenska. V tom čase slovenský národ už nemal národne cítiacich biskupov na svojom území. Od roku 1867, keď sa Habsburská ríša pretvorila na duálnu Rakúsko-Uhorsku monarchiu, Slováci boli vystavení krutej maďarizácii, slovo pansláv sa stalo synonymom vlastizrady a každý prejav slovenského cítenia v spoločenskom, politickom a – bohužiaľ – aj náboženskom živote bol tvrdo a neľútostne potláčaný. Tento všestranný útlak je aj

Výročie dvoch cyrilo-metodských cirkevných dokumentov

na Morave, v Chorvátsku, v Poľsku. Dalo by sa povedať, že Moysesovu zástavu vzal do rúk biskup Josip J. Strossmayer (1815-1905), veľký slavianofil s víziou zjednotenia južných Slovanov a používania staroslovanského jazyka v nielen v gréckokatolíckej, ale aj v rímskokatolíckej liturgii. Strossmayer upútal na seba svetovú pozornosť na I. vatikánskom koncile (1868-1869), kde predstavoval najvýraznejšieho oponenta dogmy o pápežskej neomylnosti. Medzi účastníkmi tohto koncilu, ktorí síce nesúhlasili s jeho stanoviskom vo veci neomylnosti, ale obdivovali jeho dokonalú a vybrúsenú latinčinu a jeho elegantnú rétoriku, bol aj arcibiskup diecézy Perugia, kardinál Vincenzo G. R. L. Pecci, neskorší pápež Lev XIII.

Postupom času tento obdiv vyúsťil do vreľého vzájomného vzťahu medzi týmito dvoma arcipastiermi. Biskup Strossmayer využil toto priateľstvo na zvýšenie pozornosti o slovanské záležitosti vo vatikánskom prostredí. Prvým viditeľným znakom toho priaznivejšieho postoja bola encyklika Grande munus, ktorú Lev XIII. – od roku 1878 nástupca Pia IX na tróne sv. Petra – vydal 30. septembra 1880, teda pred 140 rokmi. V nej Sv. Otec oboznamuje celý kresťanský svet s mimoriadne dôležitou, ale v západnom svete málo známou misiónárskou činnosťou sv. Cyrila a Metoda a vyzdvihuje ich zásluhy o pokresťančenie slovanských národov.

V úvode encykliky pápež porovnáva sv. bratov s postavami známych ohlasovateľov a šíriteľov blahozvesti evanjelia v západnej Európe a píše: „Petrovi ako hlave apoštolov a jeho nástupcom zveril Kristus povinnosť ohlasovať jeho učenie

točne potvrdil rozhodnutie svojho predchodcu a ustanovil 5. júl ako deň zasvätený pamiatke slovanských apoštolov sv. Cyrila a Metoda týmito vzletnými slovami: “Ďakujeme Pánu Bohu, že nám dožičil túto vhodnú príležitosť vyjadriť vďaka slovanským národom... Predvídame a želáme si, aby tieto národy čerpali poučenie z hojnosti svojich biskupov a kňazov. Aby boli posilňované vo vyznávaní pravej viery a v poslušnosti Kristovej cirkvi. Aby si každým dňom čím hlbšie uvedomovali, aká veľká sila rodinného a spoločenského života a vychádza z náuky Katolíckej cirkvi... Nech Všemohúci Boh, ktorý je tak veľmi bohatý na milosrdenstvo, láskavo pohliadne na toto naše želanie. A nech sv. Cyril a Metod, učiteľia Slovanov, sú nám v tom mocnými pomocníkmi a orodovníkmi u Boha. Ako si želáme, aby ich úcta všestranne vzrastala, rovnako pevne dúfame v ich nebeské orodovanie za nás.

A preto ustanovujeme, aby v liturgickom kalendári celej Rímskokatolíckej cirkvi deň 5. júl bol zasvätený spomienke sv. Cyrila a Metoda, ako to bol nariadil Pius IX. V tento deň sa budú každoročne konať bohoslužby a kňazské modlitby (breviár) podľa obradov príslušných sviatku stupňa duplexminor, ako to bolo Posvätnou radou Cirkvi schválené... Vyzývame a povzbudzujeme všetkých vás, ctihodní bratia, k modlitbám sv. Cyrilovi a Metodovi, aby orodovali u Pána Boha a bedlivo strážili kresťanstvo na Východe. Nech vyprosia jednotomyseľnosť všetkého veriaceho ľudu i dobrú vôľu zmieriť všetkých kresťanov a priviedli odlúčených bratov do jednej pravej Cirkvi.”

Encyklika Grande munus bola významným míľnikom v dejinách stredoeurópskych a balkánskych Slo-

vysvetlením, prečo na Slovensku v období 1870-1918 ani jeden novopostavený kostol alebo kaplnka nesmeli byť zasvätené sv. Cyrilovi a Metodovi, ale desiatky z nich boli zasvätené sv. Štefanovi, Imrichovi, Ladislavovi... Iba v Amerike, kde vystaňovalci zo Slovenska mohli voľne prejavíť svoje národné cítenie a slobodne konať, sa stavali kostoly zasvätené sv. solúnskym bratom. V Amerike vznikla aj prvá a zatiaľ jediná slovenská rehoľná kongregácia sestier sv. Cyrila a Metoda.

Krutá maďarizačná politika Budapešti bola hlavným dôvodom, že encyklika Grande munus bola na Slovensku veľmi málo známa a následne jej ohlas sa nemohol prejaviť tak, ako tomu bolo v ostatných západoslovanských oblastiach Európy.

K oživeniu cyrilo-metodskej úcty mohlo teda dôjsť len po roku 1918, keď sa skončilo panstvo cudzej nadvlády a slovenské diecézy dostali za arcipastierov mužov slovenskej krvi. Všetci traja novo-vysvätení biskupi – Kmeťko, Vojaššák a Blaha – boli poprednými šíriteľmi cyrilo-metodského kultu. Tu možno spomenúť, že jedným z prvých opatrení Dr. Karola Kmeťka bolo uvedenie príslušných liturgických textov do breviárového officia pre kňazstvo nitrianskej diecézy na sviatok sv. Cyrila a Metoda. Súčasne prebiehalo celoštátne úsilie katolíkov v Česko-Slovensku, aby pamiatka sv. bratov sa slávila nielen ako cirkevný, ale aj ako štátny sviatok, t.j. deň pracovného pokoja. Liberálne a pokrokárske kruhy, keď už nemohli prekaziť slávenie sv. Cyrila a Metoda, presadili a dosiahli v roku 1925, aby sa bezprostredne po sviatku sv. solúnskych bratov, t. j. 6. júla, ako pamätný deň a štátny sviatok slávila spomienka upálenia majstra Jána Husa.

Až v rokoch 1939-1945, počas trvania Slovenskej republiky, mohol náš národ naozaj sviatočne a dôstojne sláviť svojich vierozvestov. Bohužiaľ, vojnové pomery prekazili veľkolepý plán, ktorého iniciátorom bol nitriansky župan Štefan Haššík. Tento projekt predpokladal stavbu veľchrámu zasväteného sv. Cyrilovi a Metodovi s komplexom účelových budov pre štúdium a výskum cyrilometodského obdobia s osobitným zreteľom na ich pôsobenie v krajine našich predkov.

Sv. Cyril a Metod sa do povedomia a pozornosti celého katolíckeho sveta dostávajú zásluhou „pápeža slovanskej krvi“ Jána Pavla II. V treťom roku jeho blahodarného pontifikátu a na 100. výročie encykliky Grande munus uzrel svetlo sveta ďalší veľavýznamný pápežský dokument, apoštolský list Egregiae virtutis. Pápež-svätec v ňom píše: „V tomto roku si už po druhýkrát všetci slávime dve významné storočnice, keď si pripomíname pamiatku mužov vynikajúcich čností, sv. Cyrila a Metoda. Uplynulo sto rokov od zverejnenia encykliky Grande munus (30. sept. 1880), ktorou veľký pápež Lev XIII. pripomenul celej Cirkvi osobnosti a apoštolskú horlivosť týchto mužov, ich pamiatku zaviedol do liturgie a začlenil ich do kalendára Katolíckej cirkvi. Uplynulo tiež 1100 rokov od vydania bully Industriae tuae, ktorú môj predchodca Ján VIII. (v júni 880) poslal kniežaťu Svätoplukovi. V nej schválil a odporučil používanie staroslovanského jazyka v posvätnnej liturgii, aby sa slovo Božie a skutky Pána nášho Ježiša Krista ohlasovali v tomto jazyku.“

V ďalšom texte Ján Pavol II. vyzdvihuje ekumenický ráz misijného pôsobenia sv. Cyrila a Metoda medzi Slovanmi, kde „vykonávali svoju misionársku činnosť tak, že svorne pracovali nielen s carihradskou Cirkvou, ktorá ich vyslala, ale aj rímskym stolcom sv. Petra, ktorý ich činnosť potvrdil na znamenie jednoty Cirkvi, ktorá za ich života a pôsobenia nebola ešte rozdvojená na východnú a západnú, aj keď už jestvovali vážne nedorozumenia medzi Rímom a Carihradom.“

Ján Pavol II. chcel význam sv. Cyrila a Metoda zdôrazniť aj výraznejšie a pripomenúť ho slávnostnejšie. Inšpiroval ho príklad jeho predchodcu, pápeža Pavla VI., ktorý v roku 1964 apoštolským listom Pacisnuntius vyhlásil sv. Benedikta za patróna Európy. V tomto dokumente pápež ustanovuje za ochrancu Európy svätca, ktorý „rozptýlil tmu svetlom kresťanskej civilizácie a vyžaroval dar pokoja.“ Obracia sa naňho s prosbou, aby aj v súčasnom období pomáhal riadiť a usmerňovať všetko dianie v Európe a svojím orodovaním napomáhal vzrastu a šíreniu dobra.

V tom istom duchu koná aj pápež Ján Pavol II. a v roku 1980 vyhlasuje za spolupatrónov Európy sv. Cyrila a Metoda ako rovnováhu medzi západným a východným kresťanstvom, aby „Európa dýchala obomi polovičkami pľúc.“

V apoštolskom liste Egregiae virtutis hovorí: „Vyhlásenie sv. Cyrila a Metoda spolu so sv. Benediktom za patrónov Európy plne zodpovedá znameniu doby a postkoncilového vývoja plného spoločenstva medzi Západom a Východom. Tým skôr, že sa to koná v tomto roku, ktorom obe cirkvi – katolícka i pravoslávna –

nastúpili cestu dialógu a začali rokovať o zásadných problémoch... Cieľom tohto vyhlásenia je aj to, aby si naši súčasníci uvedomovali akou dôležitou činnosťou je ohlasovanie Evanjelia, ktoré Ježiš Kristus naložil cirkvám a o šírenie ktorého títo bratia, apoštoli Slovanov, sa tak výrazne zaslúžili. Dobrá zvesť Evanjelia bola cestou i príčinou, že národy vytvárajúcej sa Európy sa navzájom poznávali a spájali. Toto bol počiatok a základ spoločného celoeurópskeho vlastníctva nábožnosti a kultúry... A tak týmto apoštolským listom prehlasujem a natrvalo ustanovujem svätého Cyrila a Metoda za nebeských spolupatrónov Európy u Boha so všetkými poctami a liturgickými privilégiami, ktoré patria hlavným miestnym patrónom. Pokoj ľuďom dobrej vôle!“.

Týmto vyhlásením sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy pápež Ján Pavol II. uviedol do európskeho kresťanstva rovnováhu Západu s Východom. O 19 rokov neskôršie – 1. októbra 1999 – apoštolským listom Spesaedificandipočet patrónov Európy rozšíril aj o tri postavy zbožného rožského pokolenia („devotus femineus sexus“) a vymenoval za spolupatrónky Európy: sv. Brigitu Švédsku, sv. Katarínu Siensku a sv. Teréziu Benediktu od Kríža (Edita Steinová)... „tri veľké svätice, tri ženy, ktoré v dvoch kritických obdobiach – prvé dve uprostred stredoveku a tretia v našom storočí, ktoré sa chýli ku koncu – boli vynikajúcimi príkladmi blahodarné lásky voči Kristovej cirkvi a verné svedkyne Kristovho kríža.“

Na záver sa žiada spomenúť dve udalosti, ktoré dokumentujú veľký vzťah svätého pápeža Jána Pavla II. k našim slovanským vierozvestom. Prvá udalosť má celosvetový význam a týka sa jeho encykliky Slavorum apostoli, ktorá vyšla s dátumom 2. júna 1985, aby pripomenula celému kresťanskému svetu 1100. výročie príchodu sv. bratov na územie Veľkej Moravy a začiatok ich misijnej práce.

Druhá udalosť je mimoriadne dôležitá pre nás Slovákov. Dňa 8. novembra 1981 navštívil Svätý otec Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Bola to jeho prvá verejná návšteva po zotavení sa z atentátu. Slovákom sa tejto mimoriadnej pocty dostalo v prvom rade preto, že v celom Ríme bol iba jeden chrám alebo svätyňa zasvätená k novovyhláseným patrónom Európy a to bola kaplnka v Slovenskom ústave!

V svojom príhovore k Slovákom, ktorí sa pri tejto slávnostnej príležitosti v Slovenskom ústave zhromaždili, povedal – medzi iným – aj tieto povzbudivé slová: „Moji drahí, zostávajte verní tomuto vášmu cyrilometodskému dedičstvu! Poznávajte ho stále lepšie a do hĺbky, vo všetkých životných rozmeroch, so všetkými dôsledkami pre osobný a spoločenský život! Žite podľa neho neprestajne, buďte mu verní, ochraňujte a zveľaďujte ho v tej istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej výšky vášho národa a každého národa. Nech vás v tom vedie príklad vašich svätých vierozvestov a ochrana Sedembolestnej Patrónky Slovenska!“ (Slovenské Hlasy z Ríma, 1981, č. 12, r. 31, s. 4)

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

FRANTIŠEK VNUK

V Amerike už od jesene 1914 začína sa systematická práca na oslobodení Slovenska spod maďarskej nadvlády. Základy myšlienky spolužitia v spoločnom štáte s Čechmi boli vyjadrené už v Clevelandskej dohode uzavretej v okt. 1915 a upresnenej neskôr v máji 1918 Pittsburskou dohodou.

Túto dohodu uzavreli predstavitelia slovenských a českých organizácií v Spojených štátoch za prítomnosti predsedu Československej národnej rady prof. T. G. Masaryka. Podpísalo ju osem

DIONÝZ KUNDER

Postavenie Slovákov v prvej ČSR

predstavitel'ov slovenských a šesť českých organizácií s Masarykom.

Z dohody vyberáme:

Česko-Slovenský štát je štátom Čechov a Slovákov. Bude republikou, jeho konštitúcia bude demokratická. Slovensko bude mať vlastnú administratívu, svoj snem, svoje súdy. Slovenčina na Slovensku bude spisovným jazykom v škole, v úrade a vo verejnom živote vôbec.

Rozchod s Maďarmi na Slovensku neprebíhal tak živelné a s takým jasotom, ako to opisujú učebnice. Bol to proces plný obáv a neistôt. Tisícročné spolužitie s Maďarmi ovplyvnilo zmýšľanie ľudu natoľko, že ťažko si predstavovali zásadnú zmenu. Skôr túžili po uznaní tzv. „Slovenského okolia“ v rámci Uhorska s určitými národnými právami. Bolo to najmä meštiactvo a stredné vrstvy, ktoré mali maďarské vzdelanie a boli aj pomaďarčené.

Národ prijal správy o ukončení temer štvorročného krviprelievania vo vojne s úľavou; no správu o vytvorení spoločného štátu s Čechmi skôr mlčky, až nechápavo.

UDALOSTI

NABRALI RÝCHLY SPÁD

Národný výbor v Prahe vyhlásil 28. októbra 1918 vznik Československého štátu (deklaráciu podpísali 4 Česi a 1 Čechoslovák, Vavro Šrobár). Na Slovensku sa o tom nič nevedelo. V tom vyhlásení, ktoré bolo prijaté bez konzultácií so slovenskými predstaviteľmi, nehovorí sa o Čechoch a Slovákoch, ale o československom národe.

Do Turčianskeho sv. Martina 30. októbra 1918 bolo pozvaných 4 delegátov, ale prišlo ich vyše 200. Slovenskí politickí činitelia vytvorili Slovenskú národnú radu a odhlasovali Deklaráciu slovenského národa, ktorou sa Slovensko prihlásilo k československému štátu.

Slovenskí predstavitelia po známení sa s textom pražskej deklarácie cítili sa byť oklamaní. Ako sme už uviedli, v nej sa uvádza len československý národ. Pittsburskú dohodu, ktorú v USA podpísal aj T. G. Masaryk o rovnoprávnom postavení Slovákov v štáte, Masaryk označil za dohodu skupiny vysťahovalcov, nie predstaviteľov dvoch národov. Hneď v zárodkoch spoločného štátu zavládla medzi politickými predstaviteľmi našich národov nedôvera, rozhárané vzťahy. Žiaľ, ten trend pokračoval.

Vavro Šrobár bol prezidentom T.G. Masarykom, poverený plnou mocou pre Slovensko. Šrobár rozdelil slovenských politikov na „živly spofahlivé a nespoľahlivé“. Praha a Šrobár odmietli uznať Slovenskú národnú radu zvolenú v Martine a odvrhli tam prijatú Deklaráciu slovenského národa.

Šrobár ponúkol Andrejovi Hlinkovi úrad referenta pre katolíckecveci, teda podradného úradníka vlády, čo Hlinka neprijal.

Zo županov vymenovaných Šrobárom 2/3 boli evanjelici a 1/3 ka-

tolíci. Liptovský župan vymenoval 15 členný stoličný výbor, v ktorom 13 boli evanjelici a 2 katolíci.

Český národný výbor premenoval sa na Národné zhromaždenie Československa. Malo 256 nevolených poslancov, do ktorého pribrali 14, takisto nevolených Slovákov. Neskôr počet poslancov zvýšil sa na 280 a slovenských zvýšili na 40. (Zo 40 slovenských poslancov v parlamente bolo 30 evanjelikov a 10 katolíkov). Do parlamentu Šrobár nemenoval ani jedného z organizátorov martinskej Deklarácie slovenského národa (!).

Vznikom Československa (1918) zápas o sebaurčovací právo nášho národa neskončil. Na dokreslenie spomeňme len, že v našej tlači ešte po 2. svetovej vojne sa uvádzalo: Československo tvoria dávnovéke „Historické země a Slovensko“. Teda idea, že Slovensko nie je historickou zemou, krajinou odvekého slovenského národa, ale len akýsi novodobý zlepenec, ktorý nemá žiadne historické korene, pretrvával po celú dobu prvej ČSR. A tak sa to z českej strany (niekedy opatrne) interpretovalo aj za našich čias.

Prejavy nadradenosti, netolerancie. Už v ranom období republiky českí socialisti začali ťaženie proti katolíckej cirkvi. V Prahe na Staromestskom námestí strhli Mariánsky stĺp postavený z vďačnosti za ukončenie Tridsaťročnej vojny, (1648). Nasledovalo vandalské ničenie starobylých krížov, sôch svätých.

Personálna politika Hradu a Vavra Šrobára mala silné diskriminačné ladenie konfesijného podfarbenia. O tom F. Peroutka píše: „... slovenští evangelici... spôsobem téměř dokonalým vyloučili katolícké reprezentanty z veřejné služby i požitků slávy... Několik evangelických rodnin obsadilo svým příbuzenstvem většinu vlivných míst“.

V roku 1919 došlo v Čechách k vyrabovaniu 300 kostolov, zničeniu 500 sôch Panny Márie a sv. Jána Nepomuckého a z 1 513 škôl boli povýhadzované kríže (čas. Lid, 14. 6. 1920). Nenávistné vyčítanie proti katolíckej cirkvi pokračovalo.

Ešte uveďme, že hneď v roku 1919 bolo na Slovensku poštátnených 20 katolíckych gymnázií. V Česku sa katolíkom ich stredné školy zatiaľ ponechali. To ľudovci pokladali za veľkú krivdu, najmä, keď evanjelické gymnázia na Slovensku neboli poštátnené. Šrobár

bez konzultácie so Svätou stolicou vypovedal zo Slovenska troch katolíckych biskupov maďarskej národnosti; spišského, banskobystrického a nitrianskeho – 18. marec 1919. Do Maďarska boli deportovaní do 24 hodín.

Hospodárska, obchodná, finančná a personálna politika centrálnych orgánov Československého štátu voči Slovensku a čechoslovakistická koncepcia štátu, vyhocovala národné čítanie Slovákov. Najsilnejšia politická strana SES – Slovenská ľudová strana, vedená Andrejom Hlinkom,

sledovala svoj dávny cieľ dosiahnuť autonómne postavenie Slovenska v Československu. Vypätý čechoslovakizmus viedol k vzrastu voličskej základne SES. S jej programom sympatizovalo a podporu jej prejavovalo asi tri štvrtiny obyvateľov Slovenska.

Teda už prvé dni Československého štátu boli poznačené zo strany vedúcich predstaviteľov štátu prejavmi nadradenosti, netolerantnosti, čo v slovenských kruhoch národné a katolícky orientovaných vyvolávalo opozičné postoje k politike Hradu. Skoro vytratil sa pocit, že ide o spoločný štát, v ktorom Slováci sú národom, ktorý spoluvláda s českým národom.

Vyššie uvedené ilustruje krízu identity a postavenia Slovákov a slovenčiny v štáte. Podľa ústavy ČSR z 29. 02. 1920 úradným jazykom štátu je: „československý jazyk“ a v nej sa hovorí len o „národe československom“.

V roku 1923 v časopise Moderní revue možno čítať: Také v Republice ať úmyselně, ať bezděky z přílišné ochoty k Slovákům stále se féduje slovenský dialekt ... Tvořití nový spisovný jazyk, z dialektu literárně nevypracovaného, nevybroušeného, jehož hojné tvary zní českému uchu i směšně, i triviálně, je podnikání, které nemůže vésti k dobru a velikosti“. (MR, r. X., 1923, zošit 315.).

Významný český slavista prof. Miloš Weingard napísal: „Teórie o samostatném národě slovenskem byla jen dočasnou taktikou a měla svůj smysl jen v rámci státního práva uherského, dnes však ve státě československem je prostě přežitkem ... (Naše doba, r. 1921, str. 267).

V novembri 1933 (teda 15 rokov po vzniku Československa) časopis Bratislava uverejnil článok popredného českého jazykovedca Františka Trávníčka, v ktorom autor uvádza: „Jaká síla kulturní by nám vzešla z toho, kdyby nebylo kulturních hranic mezi Moravou a Slovenskem a kdyby paprsky jedné spisovné řeči osvěcovali nejen Čechy, Moravu a Slezsko, nýbrž i Slovensko! Mluvíím o jedné spisovné řeči a zajisté se ptáte kterou myslím. Je tuším patrné, že mám na mysli spisovnou češtinu.“

Je neuveriteľné, že po celú dobu Československej republiky trval zápas o to, či existuje nejaká slovenská reč a vôbec; či existuje nejaký slovenský národ. Je nespochybniteľné, že na českej strane táto otázka nebola uzavretá ani po 20 rokoch prvej re-

publiky; mali sme možnosť to poznať aj po obnovení republiky.

České krajiny a Slovensko vošli do spoločného štátu ako krajiny priemyselne na veľmi odlišnom stupni. Rozdiel medzi nimi sa za dvadsať rokov spoločného štátu v podstate nemetil, skôr sa prehlboval.

Vzťah centra 1. ČSR k Slovensku po celú dobu bol poznamenaný gordickým uzlom zvaným „slovenská otázka“.

HOSPODÁRSKA SITUÁCIA V PRVEJ ČSR

Na úvod uvedme, že Česko-slovensko patrilo medzi desať priemyselne najvyspelejších krajín sveta. Občianska spoločnosť tu bola najrozvinutejšia a najlepšie štrukturovaná v celej strednej Európe.

Do histórie slovenského hospodárstva prešli tridsiate roky ako obdobie odbúravania priemyslu. Bol to ničivý proces. Český kapitál snažil sa odstrániť všetku nepriemennú konkurenciu. V 20. rokoch bolo na Slovensku zlikvidovaných asi 200 závodov, ktoré zamestnávali asi štvrtinu predvojnových priemyselných robotníkov Slovenska. Do konca r. 1937 bolo na Slovensku zlikvidovaných celkom 685 závodov (Pavol Rapoš).

Pomer medzi priemyslovým a roľníckym obyvateľstvom v roku 1921 v Čechách bol 40:30, na Slovensku to bolo iba 17:61 (Vencovský). V českých zemiach bolo sústredené asi 90% priemyslového potenciálu celej krajiny (Steiner, Krol).

Kým výroba železa na Slovensku pri vstupe do spoločného štátu predstavovala asi 12% celoštátnej produkcie, v roku 1926 klesla na 2,7 %.

Celková zamestnanosť v priemysle na Slovensku dosahovala sotva 63% v pomere k stavu v roku 1914. Slovenský priemysel bol postihnutý nie rovnakým daňovým zaťažením, než aký bol český. Napr. daň z obratu na Slovensku bola 10 %, kým v Česku 3%.

Kým napr. v železorzudnom baníctve Slovenska v roku 1913 bolo zamestnaných 13 000 baníkov, v roku 1926 ich nebolo ani 4 000, slovom, 9 000 rodín stratilo chlieb. V roku 1912 ešte 12 vysokých pecí tavilo železo, v roku 1935 ani jedna. Žiadny modernizačný program, žiadne nové investície. Slovenského kapitálu nebolo a štát nemal záujem podporiť na Slovensku rozvoj priemyslu a hospodárstva vôbec.

Z vystúpenia A. Hlinku v poslaneckej snemovni parlamentu (1932): „Za posledné tri roky sa do našej republiky doviezlo zo zahraničia za vyše miliardy Kčs železnej rudy, zatiaľ čo Želozorudné bane na Slovensku zastavujú ťažbu a tisíce robotníkov zostáva bez zamestnania... Podobne je to so slovenským drevom, slovenské drevo hnie neodpredané v lesoch...zatiaľ čo do českých celulózií a papierií dováža sa drevo zo zahraničia...“

Hlboká hospodárska kríza v 1. ČSR, oproti ostatnej Európe, prišla až v r. 1932 - 1935 a počas nej ďalšie prehlbovanie nezamestnanosti. Z 226 tisíc zamestnancov strojárnských a hutníckych podnikov 1. ČSR, pracovalo na Slovensku iba 14 tisíc(!). Aj to, že z celkového počtu kovorobotníkov v republike, iba 6% pracovalo na Slovensku, svedčí o hanebnej diskriminácii politiky pražskej vlády voči Slovákom.

Počas hospodárskej krízy situácia ľudí vyústila do katastrofy. V zime

1932/1933 počet ľudí bez práce na Slovensku prevýšil 300 tisíc. Spolu s rodinnými príslušníkmi bola to skoro tretina národa odkázaná na biedne niekoľkokorunové podpory (L. Lipták).

Zdrvujúca pohroma prejavila sa nielen v priemysle, ale v celej ekonomike Slovenska a prostredníctvom nej v celom živote národa. Obchod a priemysel Slovenska nebol schopný absorbovať ani zlomok prírastku obyvateľstva.

VYSTAHOVALECTVO SLOVÁKOV ZA PRÁCOU

Veľká hospodárska kríza po roku 1930 priviedla Slovensko do takých pomerov, že nastal hlad. Mladí ľudia najmä z dedín hľadali východisko v práci za oceánom. Veľká väčšina z nich smerovala do USA, časť do Kanady a Argentíny.

Kým v rokoch 1870 - 1914, teda za Rakúsko-Uhorskej monarchie, sa zo slovenských stolíc do Spojených štátov vysťahovalo a trvale tam usídlilo viac než pol milióna ľudí, v období medzivojnovvej ČSR bol iný trend. Množstvo mladých ľudí zo Slovenska odchádzalo za prácou do Ameriky na niekoľko rokov. Do roku 1930 to podľa štatistík predstavovalo 120 000 osôb a ďalších 150 000 sa odhaduje po tomto roku. Teda nešlo o vysťahovalectvo. Odchádzali len muži zabezpečiť rodine živobytie. Bolo to dôsledkom finančnej a hospodárskej politiky štátu.

Iný údaj k tej téme. Počet vysťahovalcov za chlebom v rokoch 1921 - 1937 bol z českých krajín spolu 32 000, zatiaľ čo zo Slovenska vysťahovalo sa okolo 270 000 osôb. Viac než 85 percent vysťahovalcov z republiky tvorili Slováci.

HOSPODÁRSKA POLITIKA ŠTÁTU

Na Slovensku do širokých mäs ľudí prenikalo vedomie, že sa nám na každom kroku krivdí, že nás Česi vyciciavajú. Praha nechcela počúvať hlasy poslancov Hlinku, Tisa, Rázusa, ale radšej služobníčkov Šrobára, Ursiniho a Dérera. Z vládnych tribún zaznievalo: Na Slovensko se dopláci.

Aká bola skutočnosť? V roku 1934 z rozpočtu na podporu stavebného ruchu z celoštátnych 3380 mld. korún dostalo Slovensko 100 mil. korún. A z tej čiastky Česi pracujúci na Slovensku získali vyše 60%. Z melioračného fondu rokov 1919-1930 z republikových 1 780 mld. korún dostalo Slovensko s Podkarpatskou Rusou 127 mil. korún. Podobné relácie boli aj u ďalších položiek štátneho rozpočtu.

České firmy na obuv, odevy,

nábytok, toaletné potreby – Baťa, Rolný, Nehera, Mundus a i. otvárajú na Slovensku stovky predajní a konkurenčne ničia miestnych živnostníkov a družstevné predajne.

So sklamaním treba povedať, že v mnohonárodnej republike si českí politici privlastnili všetku vládnu moc a voči Slovákom a národnostným menšinám sa správal nepravne až mačosky. Povrávalo sa, že republika bola rajom pre Čechov, očistcom pre Slovákov a peklom pre miestne národnosti. Pritom vládny aparát vedel obratne zamaskovať všetky protidemokratické maniere a šikovnou propagandou vytvoril falošný obraz o Česko-Slovensku ako o jedinej demokracii na východ od Viedne.

Koncom prvej ČSR, keď krajina oslavovala 20. výročie svojho vzniku (r. 1938), ľudí u nás trápil hlavne nedostatok pracovných príležitostí, nemožnosť uplatniť sa, teda nezamestnanosť. Zo Slovenska v období rokov 1921 až 1937 odišlo za prácou do zahraničia okolo 270 tisíc ľudí. Svetová hospodárska kríza v tridsiatych rokoch dopadla na priemyslovo nerozvinuté Slovensko omnoho citeľnejšie, než na české krajiny.

Priemyslová výroba na Slovensku predstavovala koncom tridsiatych rokov iba necelú desatinu produkcie celého Československa (!).

ZASTÚPENIE SLOVÁKOV V ŠTÁTNYCH SLUŽBÁCH

T. G. Masaryk v Amerike v máji 1918 prisľúbil, že na Slovensku budú mať Slováci úradníkov Slovákov a v pražských centrálnych úradoch Slováci budú mať primerané zastúpenie od najnižších po najvyššie miesta. Na inom mieste hovorí, že „Slovensko sa nebude spravovať z Prahy, ale na Slovensku“.

Vývoj šiel opačným smerom.

Uvedme niekoľko príkladov z roku 1938, teda po viac než 20 rokoch spoločného štátu.

Celkový počet pracovníkov v prezidentskej kancelárii 96 osôb, z toho Slovákov 3. V predsedníctve ministerskej rady (vlády) celkom 153 zamestnancov, z toho 9 Slovákov. V min. vnútra z počtu 386, Slovákov 2. V min. verejných prác z 862 Slováci 4. Podobné pomery sú i v ďalších celoštátnych orgánoch.

Na Slovensku v štátnej polícii, četníctve, pracovalo 691 Čechov a 753 Slovákov.

Ešte v roku 1938 prijímalo sa do štátnej služby na Slovensku 40 – 70 % Čechov – v českých krajinách boli to len Česi.

Z 1 130 úradníkov štátnych

železníc na Slovensku je len 240 Slovákov. Bratislavské riaditeľstvo železníc má z 583 zamestnancov 72 Slovákov. Ešte aj v Košickom oblasťnom riaditeľstve železníc z 8 prednostov oddelení je jeden Slovák. Z 9 námestníkov riaditeľa sú dvaja Slováci. Zo 41 vedúcich odborov piati Slováci.

V tom čase (r.1938) z celkového počtu 20 000 úradníkov centrálnych úradov štátu pracujúcich v Prahe je okolo 12 Slovákov. Aj u nižších verejných funkcií bol nepomer očividný. Z 1 234 obecných notárov, pracujúcich na Slovensku, 1 002 bolo Čechov.

Štátna a verejná správa na okresnej úrovni. Uvedieme príklad, ako to vyzeralo aj v malých mestečkách na východnom Slovensku (r. 1935). V Michalovciach prednosta pošty bol Čech Háč, podobne, železničnej stanice Slavíček, riaditeľ gymnázia Šaloun, riaditeľ meštianky Skála, riaditeľ ľudovej (základnej) školy (!) Ungerman, hospodárskej školy Žák, riaditeľ súdu JUDr. Janda, nemocnice MUDr. Klenka, veliteľ miestnej posádky gen. Svátek. Všetci dôstojníci a četníci v meste boli Česi.

Ešte aj na najvyššodnejšie existujúcom gymnáziu na Slovensku, v Michalovciach, v roku 1935, teda sedemnášť rokov od vzniku štátu, celý profesorský zbor (až na katechéta a telocvikára), počnúc riaditeľom, tvorili českí profesori. Aj „reč vyučovaciu“, čo mala byť slovenčina, vyučoval Čech. Ale i na podradných miestach, ako školníci, radoví úradníci pošty, učitelia, bolo veľa Čechov.

Na zahraničných zastupiteľstvách štátu z celkového počtu 1 246 pracovníkov bolo len 33 Slovákov. V armáde z celkového počtu 139 generálov, Slovákom bol jeden (traja boli nemeckej národnosti!). U vyšších dôstojníkov z 5 439 osôb bolo 67 Slovákov. V československej armáde slúžilo profesionálne 20 800 vojakov, z toho 830 Slovákov.

To sú údaje z roku 1938. Celá štátna a verejná správa, v tom aj armáda a polícia na Slovensku, bola v rukách Čechov. Tomu bolo prispôbené aj školstvo. V počte stredných škôl bola taká relácia. V Čechách bolo 313 stredných škôl, na Slovensku 65. V školstve na Slovensku bolo zamestnaných 865 učiteľov, z ktorého počtu bolo iba 204 Slovákov.

Rúskom utajovania bolo zakryté, že českí intelektuáli pracujúci na Slovensku poberali ku platu tzv. slovenský prídavok. U učiteľa to bolo 1 000 Kč k mesačnému k platu, ktorý býval 700 – 1 200 Kč (Martin Lacko). Česi pracujúci na Slovensku pôsobili

temer výhradne v mestách. V niektorých slovenských mestách, (pri asi 100 000 Čechoch žijúcich na Slovensku), podstatnú zložku mešťanov tvorili nie Slováci, ale obyvatelia „československej národnosti“, ku ktorej sa oni hlásili.

Na záver pohľadu na prvú Československú republiku cítim potrebu uviesť, že naše spolužitie s Čechmi bolo aj pozoruhodným prínosom pre náš národ.

Rad našich historikov vidí v prvej ČSR pre Slovensko len negatíva. Politiku Prahy v 1. ČSR vykresľujú snád' až ako genocídu Slovákov, prezidenta Masaryka pripodobňujú div nie k Apponymu. Z hľadiska hospodárskeho rozvoja Slovenska považujú to obdobie za stratené roky.

Zabúda sa, že na úsvite spoločnej republiky práve české vojská vytlačili z územia Slovenska maďarskú armádu. Vzdelávací systém a fungovanie verejnej správy nám po r. 1918 vybudovali Česi. Pravdou je: Boli to tisíce českých učiteľov, úradníkov, právnikov, ktorí zabránili možnému kolapsu tejto krajiny v období zrodu jej štátnosti. Najväčšie osobnosti našej vedy a kultúry vyštudovali v Prahe, alebo poznatky im odovzdávali českí profesori v Bratislave.

Podstatne vzrástla vzdelanostná úroveň obyvateľstva Slovenska, bola rozšírená školská dochádzka, výučba v materskom jazyku. Školy prestali byť továrňami na výrobu Maďarov a vychádzala z nich sebavedomá slovenská mládež. Vzniklo množstvo rôznych spolkov, organizácií, rozšírila sa ľudová osveta, zvýšila sa úroveň ekonomického myslenia.

Na pozadí politickej krízy, ktorá v roku 1938 zachávala Európu mocenskou politikou Hitlera rysoval sa zánik Československa. Prezident Beneš vyhlásil všeobecnú mobilizáciu. Bolo zmobilizovaných osemmäť ročníkov, početný stav armády dosiahol 1,5 mil. mužov. Predstavitelia ľudovcov (HSĽS) Tiso a Sidor, plne podporili mobilizáciou vojsk na ochranu republiky. To svedčí, že Slováci boli odhodlaní bojovať za Československo, ktoré bolo ich domovom.

Je špinavým politikárčením tvrdenie našich historikov, že Slováci pomohli, Hitlerovi rozbiť republiku. O budúcnosti Československa rozhodli veľmoci, Anglicko, Francúzsko a Taliansko v Mníchove, keď prijali Hitlerove požiadavky na Sudety (s 3,5 mil. obyvateľmi). Na to prezident Beneš reagoval kapituláciou, podal demisiu a v historicky najkritičejšom období republiky ju opustil. Tým rozhodnutím veľmoci bol povzbudený maďarský regent Horty, ktorý v tzv. Viedenskej arbitráži (nov. 1938) žiadal predstaviteľov Nemecka a Talianska vyčleniť časť južného Slovenska v prospech Maďarska. Išlo o územie asi desať tisíc štvorcových kilometrov s 850 tisíc obyvateľmi. Aj Hortymu sa vyhovel.

Za toho stavu, keď vláda republiky stratila medzinárodnú prestíž, situácia v Čechách sa radikovala, politickí predstavitelia Slovenska cítili osudovú zodpovednosť za národ a predniesli v čs parlamente požiadavku autonómie Slovenska v rámci ČS, rovnako tak postupovali aj predstavitelia podkarpatskej rusi. Čs parlament autonómiu schválil. Vládu autonómnej Slovenskej krajiny viedol Dr. Jozef Tiso. Prvýkrát Slováci boli uznaní č-s. štátnou mocou za národ.

Ako príslušníci slovenskej inteligencie sme povinní pozdvihnúť svoj hlas voči neprávostiam a násiliu, ktoré sa dnes odohráva prostredníctvom nezákonného nasadzovania organizačnej zločky PPZ NAKA proti obyčajným a bezúhonným občanom. Pod maskou boja s „extrémizmom“ je štátna moc zneužívaná na likvidáciu neželaných názorov, ako aj zastrašovanie nositeľov týchto názorov. To však vybočuje z rámca demokratického konania a je prejavom diktatúry.

Posledným príkladom nekalých praktík je prípad z 22. septembra 2020, keď Národná protiteroristická jednotka NAKA vzniesla obvinenie voči vysokoškolskému študentovi a ob-

Okamžite preto žiadame o zastavenie všetkých podobných hanebných útokov vo forme vykonštruovaných trestných stíhaní a ospravedlnenie sa poškodeným osobám. Sme toho názoru, že trestné stíhanie by si zaslúžili skôr tí, ktorí za tridsať rokov zdevastovali Slovensko a doviedli ho do stavu, v akom sa nachádza dnes.

V Bratislave 1. 10. 2020

SIGNATÁRI:

Ing. BRANISLAV ČECH – podnikateľ
PhDr. MARTIN LACKO, PhD. – historik
RNDr. IGOR SERVÁČEK – podnikateľ
Mgr. MARGARÉTA VYŠNÁ – kulturologička

Verejný protest Združenia slovenskej inteligencie voči nekalým praktikám NAKA

čianskemu aktivistovi Jánovi Pastuszekovi. Dôvodom mal byť predaj tričiek s podobizňou prvého prezidenta SR Dr. Jozefa Tisu prostredníctvom internetového obchodu, čo predkladateľ obvinenia pokladá za zločin „šírenia extrémistických materiálov“.

Voči takýmto prejavom násilia na základe nepravdivých a skonštruovaných obvinení ostro protestujeme. Pokladáme za škandalózne, aby spomienka na osobnosti a symboly modernej slovenskej štátnosti bola riešená Národnou protiteroristickou jednotkou. Objasňovaniu historických otázok sa majú venovať výlučne historici resp. akademickí pracovníci v odborných verejných diskusiách. Sme proti spolitizovaniu histórie, kriminalizácii vybraných historických postáv, či období a proti zneužívaniu štátnej moci na hrubé prenasledovanie ľudí.

Vo všetkých úrovniach života si želáme pokojné a rozumné prístupy k riešeniu problémov. Trestné stíhanie za vykonštruovaný trestný čin pripomína prax ŠtB z 50. rokov. Vnímame ho tiež ako útok na názorovú platformu mladých ľudí z nezávislého webového portálu. Súčasne ho vnímame aj ako snahu o prekrytie skutočných problémov spoločnosti, ktoré štát dlhodobo nedokáže riešiť. Za obzvlášť pokrytecké ho pokladáme v čase, keď naši politickí predstavitelia kritizujú predstaviteľov iných štátov za údajný nedemokratický prístup, prenasledovanie opozičných aktivistov, policajnú brutalitu, či potieranie slobody slova.

Občania sú stále viac znechutení neustálym a jednostranným perzekvovaním aj napriek tomu, že nedochádza k porušovaniu zákona. Upozorňujeme, že pokračovanie takéhoto represívneho konania zo strany štátnych orgánov môže znamenať výrazný nárast nespokojnosti občanov a následné nepokoje.

K PROTESTU SA PRIPÁJAJÚ:

IGNÁC JURUŠ, plk. v. v. a rím. kat. kňaz
JAROSLAV HUSÁR, ekonóm
ĽUDOVÍT ŠTEVKO, publicista
FRANTIŠEK VNUK, historik
IVAN MRVA, CSC., historik a aktivista
za dodržiavanie ústavy
ŠTEFAN PAULOV, spoluautor Nitrianskej deklarácie
za zachovanie suverenity Slovenskej republiky
JÁN DUDÁŠ, vedec a vysokoškolský učiteľ
MARGITA BEHŮNOVÁ, dôchodkyňa
EVA ZELENAYOVÁ, publicistka
JÁN MARŠÁLEK, básnik a publicista
ĽUDOVÍT KOŠÍK, bývalý katechéta, historik, publicista
TEODOR KRIŽKA, básnik, vydavateľ
VLADO GREGOR, knihovník a publicista
BRANISLAV KINČOK, historik
MARIÁN ŠURAN, dôchodca
LADISLAV NEBUS, dôchodca
JÁN LAKOTA, onkológ
MIROSLAV ČAJKA, C.Cs.R., rehoľný kňaz
FRANTIŠEK GAJDOŠ, podnikateľ
MILOŠ MAREK, historik, vysokoškolský pedagóg
IVAN VARŠO, historik
MONIKA ŠKOLNOVÁ, projektantka
DARINA VERGESOVÁ, slavistka, prekladateľka, publicistka
PETER KOHÚT, vedec
IVAN LEHOTSÝ, redaktor, publicista
Slovenské Hnutie Obrody zastúpené predsedom
RÓBERTOM ŠVECOM
RAFAEL RAFAJ, predseda
Inštitútu národnej politiky, syn politického väzňa komunizmu
ŠTEFAN HRUŠOVSKÝ, lekár

Veľavýznamné mariánske výročie

Rok 1950 bol pre cirkev na Slovensku rokom Kalvárie. Prenasledovanie Katolíckej cirkvi dosahovalo svoj vrchol: proticirkevné zákony a opatrenia, likvidácia mužských reholí (Akcia K), ženských reholí (Akcia R), gréckokatolíckej cirkvi (akcia P), izolácia biskupov, zásahy proti veriacim a iné obmedzovania náboženskej slobody a základných ľudských práv, atď., toto všetko postihlo Kristovu cirkev na Slovensku. Ale rok 1950 bol nielen rokom súžení a skúšok, ale bol aj rokom milostí – jubilejný Svätý rok (annus sanctus, udalosť, ktorá sa pravidelne slávi každých 25 rokov).

Býva zvykom, že pri takejto sviatočnej príležitosti ako je Svätý rok, Cirkev chce zanechať trvalú pamiatku vďaka za udelenie milosti. Takto pápež Pius XI. urobil pamätným svätý rok 1925 ustanovením sviatku Krista Kráľa. V podobnom duchu konal aj jeho nástupca, Pius XII., ktorý zakončil svätý rok 1950 vyhlásením dogmy o Nanebovzatí Panny Márie. Tento zriedkavý akt vyhlásenia dogmy sa konal 1. novembra 1950, teda pred 70 rokmi. Je iba „dôstojné a správne“ zastaviť sa aspoň na krátky čas pri tomto jubileu.

Vyhlásenie dogmy o nanebovzatí Panny Márie nebolo výsledkom chvíľkového vzplanutia. Bolo zavŕšením procesu, ktorý prebiehal v dejinách Cirkvi celé storočia. Veriaci ľud a klerus od nepamäti uznávali, že Boh Syn prejavil vďačnosť svojej pozemskej Matke tým, že na konci jej života ju vzal s telom a dušou k sebe, lebo nemohol dopustiť, aby telo Tej, z ktorej On vzal svoje ľudské telo, došlo porušeniu v hrobe. Tento všeobecný názor, tzv. sensus fidelium, bol kľúčovým podnetom k vyhláseniu – v poradi už štvrtej – mariánskej dogmy.

Celú záležitosť uviedol do pohybu pápež Pius XII. v máji 1946, keď poslal všetkým katolíckym biskupom apoštolský list. V ňom ich oslovil, aby mu vyjadrili svoje myšlienky a myšlienky im zvereňného veriaceho ľudu ktomuto podujatiu. Zároveň ich žiadal, aby mu oznámili, či podľa ich úsudku je vhodné a oprávnené toto stáročia pretrvávajúce presvedčenie natrvalo zakotviť a „definovať ako dogmu viery“. Doslovne sa na nich obracia touto výzvou: „Chceli by sme vedieť, či vy, ctihodní bratia, vo vašej účenosti a rozhladenosti, pokladáte za vhodné, aby Nanebovzatie Panny Márie s telom i dušou, sa predložilo a definovalo ako dogma viery a či popri vašom osobnom želaní, takto si to želá aj vám zverený kňazstvo a veriaci ľud“ (Il Monitore Ecclesiastico, fasc. 7-12, 1946; pp. 97-98).

Výzva Pia XII. bola akoby impulzom k intenzívnemu mariologickému výskumu historických okolností a teologických reálií okolo problému nanebovzatia. Bolo totiž potrebné, aby vyhlásenie dogmy spočívalo na solídnej historicko-teologickej báze. Evanjeliá a Skutky apoštolské sú v tomto ohľade veľmi skromné a o živote Panny Márie po nanebovstúpení jej Božského Syna je vo Sv. Písme len jeden skúpy záznam: „Všetci apoštoli jednomyselne zotrvali na modlitbách spolu so ženami, s Ježišovou matkou Máriou a s jeho bratmi. (Sk 1,14). Spomienky v tradícii a v apokryfálnych spisoch z 3. a 4. storočia, napr. Libri sex de Dormitione B. V. Mariae (Šesť kníh o usnutí Panny Márie) alebo Liber requiei Mariae (Kniha o odpočívani Márie) sú síce bohatšie na informácie, ale ich hodnotnosť je dosť vratká.

Všetky nebiblické písomné dokumenty a tradícia sa jednotne zhodovali v tom, že Mária bola vzatá do neba, rozchádzali sa však v otázke jej smrti. A tak to bolo aj v cirkevných kruhoch: väčšina teológov zastávala názor, že Mária zomrela prirodzenou smrťou a potom bola vzatá do neba. Menšia, ale veľmi vplyvná stránka tvrdila, že Mária nezomrela prirodzenou smrťou, ale bola zaživa vzatá do neba. Argumentovali, že smrť je trestom za dedičný hriech a keďže Mária bola počatá bez dedičného hriechu, bola od smrti uchránená. Poukazovali na starozákonné prípady svätých osôb, ako bol patriarcha Enoch, alebo prorok Eliáš, ktorých Boh na konci ich pozemského života zázračne vzal do neba.

Cirkevný učiteľ a „posledný z otcov Cirkvi“, sv. Ján z Damašku (675-749) takto zhrnul stav situácie v rannom stredoveku: „Na všeobecnom koncile v Chalcedone (v r. 451) východorímsky cisár Marcian a jeho manželka Pulcheria chceli získať telo Božej Matky, aby ho umiestnili v novom chráme (v Carihrade). Jeruzalemský biskup sv. Juvenal im odpovedal, že Panna Mária usnula v prítomnosti všetkých apoštolov. Neskôr, keď na žiadosť sv. Tomáša, (ktorý nebol prítomný), otvorili jej hrob, našli ho prázdny. Apoštoli z toho usúdili, že jej telo bolo vzaté do neba.“

Ten istý učiteľ Cirkvi výrečne proklamoval nanebovzatie Panny Márie vo svojich spisoch, kde píše: „Bolo vhodné a primerané, aby telo Tej, ktorá ostávala Pannou aj po pôrode, aj po jej smrti ostalo uchránené akéhokoľvek porušenia. Bolo vhodné, aby Tá, čo porodila a na prsiach ako svoje dieťa chovala Stvoriteľa, mala svoj príbytok v nebeských stánkoch. Bolo vhodné, aby Bohom Otcom vybraná nevesta prebývala v nebeských príbytkoch. Bolo vhodné, aby Tá, ktorá videla svojho Syna umierať na kríži, pri čom meč bolesti prenikol jej srdce, mohla ľhadiť na Neho v nebi, ako sedí po pravici Otca. Bolo vhodné, aby Matka Boha bola spoluúčastníčkou toho, čo patrí jej Synovi a aby sa jej takto od všetkého stvorenstva dostávalo úcty ako jeho Matke a pokornej služobnici Pána“.

V nasledujúcich rokoch a storočiach sa teológia nanebovzatia rozšírila a prehĺbila hlavne odkazmi na biblické texty: žalmy, listy sv. Pavla, kniha zjavenia apoštola Jána. Toto všetko a nadšená takmer jednoznačná podpora episkopátu svetovej Cirkvi, povzbudila a podnietila pápeža Pia XII., aby Svätý rok 1950 zakončil slávnostnou proklamáciou dogmy o nanebovzatí Panny Márie.

Urobil tak apoštolskou konštitúciou Munificentissimus Deus, ktorá nesie dátum 1. novembra 1950 a v ktorej sa hovorí: „Po tom všetkom, čo sme opäť a opäť predkladali Bohu naše modlitby a prosby, a prosili o svetlo Ducha Pravdy na slávu Všemohúceho Otca, ktorý tak štedro prejavil svoju osobitnú láskavosť voči Panne Márii; a pre úctu jej Syna, nesmrteľného Kráľa vekov a víťaza nad smrťou a hriechom, pre väčšiu slávu tej istej vznešenej a pre potešenie a radosť celej Cirkvi – z moci nášho Pána Ježiša Krista, svätých apoštolov Petra a Pavla a našou vlastnou úradnou mocou predkladáme, vyhlasujeme a definujeme ako Božskou mocou zjavenú dogmu, že:

Nepoškvrnená Panna Mária, Božia Matka a neporušená Panna, na konci svojho pozemského života bola s telom i du-

šou vzatá do nebeskej slávy (Immaculata Dei param semper Virginem Mariam, expleto terrestis vitae cursu, fuisse corpore et anima ad caelestem gloriam assumptam – Munificentissimus Deus, n. 44).

V mnohých krajinách, vrátane nášho Slovenska, je 15. august dňom Slávnosti (Solemnitas) Nanebovzatia Panny Márie, prikázaným sviatok a dňom pracovného pokoja. Liturgia dňa pripomína veriacim, že Mária nás už predišla ta, kde je naša pravá vlasť. Na túto skutočnosť poukazuje aj súčasný Sv. Otec František, ktorý pri tohoročnej slávnosti Nanebovzatia (15. augusta 2020), pred modlitbou Anjel Pána, sa takto prihovril k pútnikom v Ríme: „Mária vkročila svojimi nohami do nebeského raja: nevošla do neho len v duchu, ale aj s telom, celou svojou bytosťou. Tento krok maličkej Nazaretskej Panny bol veľkým skokom vpred pre ľudstvo... To, že jedna z nás prebýva v nebi s telom, nám dáva nádej: chápeme, že sme vzácní, predurčení vstať z mŕtvych. Boh nenechá zmiznúť naše telo v ničote. S Bohom nič nebude stratené! V Márii je tento cieľ dosiahnutý a my máme pred očami dôvod, prečo kráčame: nie získať veci tu dole, ktoré zanikajú, ale získať domov tam hore, ktorý je navždy. A Panna Mária je hviezda, ktorá nás orientuje. Ona nás predišla. Ona, ako učí Koncil, „svieti putujúcemu Božiemu ľudu ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy“. (Lumengentium, 68).

Dogma o Nanebovstúpení sa radí k trom predchádzajúcim mariánskym dogmám, ako neomylné a učenie Cirkvi, záväzné pre každého veriaceho katolíka.

A ktoré sú to tie tri predchádzajúce mariánske dogmy? Spomienka na vyhlásenie dogmy o Nanebovzatí je vhodnou príležitosťou pripomenúť si ich a zopakovať ich na tomto mieste.

1. Dogma o Bohorodičke Panne Márii bola vyhlásená na všeobecnom koncile v Efeze v r. 431. Koncil odsúdil bludné učenie carhradského patriarchu Nestoria, ktorý tvrdil, že Mária môže byť iba matkou Krista-človeka (Christotokos), ale nie Krista ako Boha. Koncil však rozhodol, že v Kristus je Bohočlovek, t.j. jeho dve prirodzenosti, božská a ľudská, sú nerozdeliteľne v jednej osobe. V Márii sa „Slovo stalo telom“, v nej Boh vzal na seba ľudskú prirodzenosť a teda jej patrí titul Theotokos – Božia Matka, Bohorodička. Podľa ôposlednej úpravy liturgického kalendára sa slávnosť Bohorodičky pripomína 1. januára.

2. Dogma o Máriinom panenstve bola vyhlásená na Lateránskom koncile v roku 649. Bol to prvý všeobecný koncil, ktorý sa konal na európskej pôde, v Ríme. Jeho prvoradým cieľom bolo odsúdenie bludov monoteletizmu, ktorý hlásal, že Kristus mal dve prirodzenosti, ale len jednu vôľu. Popri tom sa však koncil zaoberal aj otázkou panenstva Ježišovej matky Márie. V tejto súvislosti koncil usúdil a vyhlásil, že Mária „z Ducha svätého počala Ježiša bez porušenia panenstva a ostávala pannou aj po pôrode (virgo prius ac posterius)“

Katechizmus Katolíckej cirkvi takto vysvetľuje panenstvo Márie: „Cirkev už od prvých formulácií viery vyznávala, že Ježiš sa počal v lone Panny Márie jedine mocou Ducha Svätého, pričom zdôrazňovala aj telesný aspekt tejto udalosti: Ježiš sa počal „bez [mužského] semena z Ducha Svätého...“. V panen-

skom počatí vidia Otcovia znak, že to naozaj Boží Syn prišiel v takej ľudskej prirodzenosti, ako je naša. Evanjeliové texty pokladajú panenské počatie za Božie dielo, ktoré prevyšuje každé ľudské chápanie a každú ľudskú možnosť: „To, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého“ (Mt 1,20), povedal anjel Jozefovi o Márii, ktorá mu bola zasľúbená. Cirkev v tom vidí splnenie Božieho prisľúbenia daného prostredníctvom proroka Izaiáša: „Hľa, panna počne a porodí syna“ (Iz 7,14; Mt 1,23)”. (KKC 496 – 497).

3. Dogmu o Nepoškvrnenom Počatí Panny Márie vyhlásil pápež Pius IX. apoštolskou konštitúciou Ineffabilis Deus dňa 8. decembra 1854. Dogma proklamuje, že „preblahoslavená Panna Mária od prvej chvíle jej počatia, osobitnou milosťou a výsadou Všemohúceho Boha a predvídanými vykupiteľskými zásluhami Ježiša Krista, bola uchránená od akejkolvek poškvrny dedičného hriechu“. Presvedčenie, že Mária ako Matka Bohočloveka, bola uchránená od akejkolvek poškvrny hriechu, sa dokázateľne udržiavalo v radoch veriacich ľudí od 4. storočia. Teologicky ho rukolapne a presvedčivo odôvodnil anglický teológ a učenec Eadmer (1060-1126) slovami potuit, decuit, fecit, čiže: Boh vo svojej všemohúcnosti a vzhľadom na to, že Mária bola Ježišovou matkou a účastníčkou na diele nášho vykúpenia, „mohol to urobiť, patrilo sa, aby to urobil, a teda to aj urobil“.

Mocným impulzom vyhlásenia dogmy bolo zjavenie Panny Márie sv. Kataríne Labouré v roku 1830 a s tým súvisiaca tzv. zázračná medaila s nápisom: “O Mária bez poškvrny hriechu počatá, pros za nás, ktorí sa j Tebe utiekame.” Rovnako významným sú aj zjavenia Panny Márie sv. Bernadette-Soubirou v Lourdoch (od 11. feb. do 16. júla 1858), kde – štyri roky po vyhlásení dogmy – sa Panna Mária predstavila vizionárke Bernadette slovami. “Som Nepoškvrnené Počatie”.

Katechizmus Katolíckej cirkvi nám predstavuje túto mimoriadnu udalosť takto: “Evanjeliové texty pokladajú panenské počatie za Božie dielo, ktoré prevyšuje každé ľudské chápanie a každú ľudskú možnosť: „To, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého“ (Mt 1,20), povedal anjel Jozefovi o Márii, ktorá mu bola zasľúbená. Cirkev v tom vidí splnenie Božieho prisľúbenia daného prostredníctvom proroka Izaiáša: „Hľa, panna počne a porodí syna“ (Iz 7,14; Mt 1,23). (KKC, 497).

A na záver krátka poznámka: Medzi čitateľmi Panny Márie už dlhšie prebieha úsilie o vyhlásenie piatej mariánskej dogmy. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia predložili sv. Jánovi Pavlovi II. žiadosť o proklamáciu „poslednej mariánskej dogmy“, kde by sa vyhlásilo za článok viery, že preblahoslavená Panna Mária je Spoluvykupiteľka, Prostrednica a Orodovnica. Túto žiadosť podporilo svojim podpisom asi 40 kardinálov, 370 arcibiskupov a biskupov a 4 milióny veriacich.

Je známe, že Ján Pavol II., ktorý bol veľkým čitateľom Panny Márie (jeho biskupským heslom bolo Totus Tuus, v svojich prejavoch niekoľkokrát nazval Pannu Máriu Spoluvykupiteľkou), bol tejto myšlienke priaznivý naklonený. Z neznámych dôvodov však nepokladal celú záležitosť za dostatočne zrelú, ani súčasnú dobu za vhodnú. Rovnako je známe aj to, že dnešný pápež František je otvorene proti titulu “Spoluvykupiteľka” (Coredemptrix).

To však nijako neznamená koniec úsilia a akcií o vyhlásenie tejto piatej mariánskej dogmy. Z minulosti vieme, že aj dogma o Nepoškvrnenom počatí mala v určitej dobe svojich oponentov, medzi nimi i takých veľkánov teológie ako bol sv. Tomáš Akvinský, alebo sv. Bernard. Hlas jednoduchého veriaceho ľudu (sensus fidelium), vytrvalé modlitby a trpezlivé čakanie, vždy prinesú svoje ovocie. Netreba klesať vo viere, ani vzdávať sa nádeje. Pán Boh nemeria čas ľudskou mierou.

FRANTIŠEK VNUK

Trajektória osobného i vedeckého pohybu profesora Petra Libu, ak by sme mali použiť topografické hľadisko, sa v roku 1973 nedobrovoľne pohla pod tlakom politického prenasledovania z martinskej Matice slovenskej juhozápadným smerom do vysokoškolského prostredia Nitry. Už zrelý vedec, klenovský rodák, P. Liba operatívne zúročil v Martine nadobudnutý výskum i pracovné skúsenosti a ich presunom na nové pôsobisko im dal nový obsah a nebál sa ich oživovať i novou metodologickou dikciou, ktorej zázemie našiel vo formujúcom sa pracovisku Kabinetu literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky pri Pedagogickej fakulte. Výsledkom toho bol (popri mnohých iných), dovoľím si tvrdiť, jeden z jeho ťažiskových príspevkov do oblasti genológie. Nájdeme ho pod názvom Biografické žánre (príspevok k systematike) a z registra týchto žánrov chcem čerpať aj

odkryť na prvý pohľad nepoznané, skrývané, uhýbavé, maskované.

Ak vstúpime do prostredia jeho pôsobiska v Bibliografickom ústave Matice slovenskej, musíme si predstaviť P. Libu ako energického mladého vedca, ktorý výrazne materiálne i metodicky nasmeroval progresívne napredovanie pracoviska i celej vednej disciplíny navzdory často nepriaznivým okolnostiam.

Dakto môže mať predstavu o bibliografii ako o niečom, čo je povinnosťou pramenného sumarizačného záveru vedeckých monografií či štúdií. Peter Liba si však uvedomoval, že je to podstatná báza akéhokoľvek seriózneho a podloženého bádateľského procesu a následného vedeckého výstupu. Zostavením monumentálnej bibliografickej práce Vydavateľské dielo Matice slovenskej (1963) obsiahol tie poznatky, ktoré následne dokázal literárnohistoricky interpretovať v monografii Čítanie starých

Dovidiet' za horizont

K životu a dielu Petra Libu

teraz, a hoci vedecký aparát sa vyhýba emócií, na tomto mieste ich občas nechám vojsť medzi riadky, pretože, ak by sme si z vyššie ôsmich desiatok Libom ponúkaných biografických žánrov vybrali pre túto príležitosť akýkoľvek, sila okamihu, presnejšie niekoľkých posledných dní ma nasmeruje k takému textovému výrazu, ktorý bude mať črtý nekrológu, žánru pripomínajúcemu životné i profesijné úspechy osobnosti – a teda podľa Libom prehľadne zostavených a zoradených výrazových klasifikátorov by mal byť môj príspevok nadčasový, mal by mať dokumentačnú funkciu, uplatňovať interpretačný spôsob zobrazenia osobnosti, využívať pomerne detailnú šírku žánru, biografickú kompozíciu a typ argumentácie i ďalšie typické žánrové atribúty.

Dovoľte mi zostať naďalej v kontexte Libovej biografistiky, z ktorej sa pokúsím odvodiť ešte jeden kontext týkajúci sa tohto príspevku. Vychádzam pri tom z jeho citátu: „(...) biografické texty sú vo vzťahu k pôvodným literárnym textom a informáciám v pozícii ‚druhého sledu‘, v pozícii medziliterárneho nadväzovania.“ Uvedené slová vyjadrujú, že biografické žánrové formy fungujú v kontexte literárnej kultúry a vzdelania ako dynamický komplex druhotnej literárnej komunikácie. To znamená, že dotvárajú, spresňujú, precizujú, doťahujú atď. primárny proces literárnej komunikácie. Nastolená myšlienka sa mi analogicky personalizuje aj do vedeckých aktivít Petra Libu. Možno to vysvetliť ako jeho neúnavnú snahu o vťahovanie nezbadaných javov do centrálnych polôh a ich následnú vedeckú analýzu a interpretáciu. Dôsledne sledoval akoby „anonymné“ kultúrno-literárne javy, udalosti, fakty a táto dispozícia mu dovoľovala uskutočňovať zásadné vedecké i životné výpady takpovediac zo závetria, no vždy argumentačne nebojácne a inovatívne.

Kde možno spozorovať toto pracovné usťrojenie, ktoré bolo však vždy obohatené tvorivým sokratovským dialógom a otvorené odborným výzvam? Má svoje miesto, logiku i istú chronologickú postupnosť. Bolo to napríklad Libovými martinskými vedeckými juvenilnými prácami, medzi ktoré patrí spoluautorstvo na Slovníku pseudonymov slovenských spisovateľov (1961), kde sa azda prvýkrát publikačne konštituovala jeho snaha

metodologicky pokropeň živou vodou Nitrianskej školy – nadväzujúc na tradíciu predošlých výskumov, kde čerpá stále z bohatého bibliografického výskumu a poznania „čítania starých otcov“, sa dopracoval k téme vzbudzujúcej dovtedy iba okrajový vedecký záujem. V knihe Kontexty populárnej literatúry (1981) zdôrazňuje význam hodnôt a funkcií tohto druhu literatúry na podklade komunikačného hľadiska, ktorého šírka presahuje čisto literárny horizont smerom ku kultúre i celej spoločnosti. V nadväznosti na to vydal v roku 1987 rozsiahlu prácu Čitateľ a literárny proces, ktorá je vyústením jeho permanentného záujmu o literárnu tvorbu z hľadiska jej komunikačných väzieb s čitateľským publikom. Vývinovou logikou vedeckej osobnosti P. Libu vedené kroky pokračujú publikáciou Literatúra a folklór (1991). Práca opäť korení v dôkladne poznanej hĺbke a šírke bibliografického materiálu a

v tradíciu, kontinuitu a identitu literatúry. Vstupoval do textu s presvedčením, že skrýva vnútorné bohatstvo, že dokáže komunikačne rozvibrovať recepcnú citlivosť diskurzívneho čitateľa a dovoľí mu myšlienkovu sa podieľať na dotváraní jeho mystéria. Veril, že text má potenciál byť nositeľom akejsi „božskej iskry“, istej podstaty, jadra či trvajúceho posolstva.

Pre svoj široký rozhľad by sme azda rozptýl odborných záujmov Petra Libu mohli označiť ako rozvetvený, akoby „preň boli charakteristické len rozbiehavé tendencie a nie aj koncentrujúce zakotvenie. Skutočnosť je presne opačná.“ Citovaný fakt vyslovil Mišo A. Kováč a ja sa skromne pridávam k tomuto postrehu a snažím sa dokladať práve Libovu schopnosť byť svojou vedeckou aktivitou „dostredivý“, byť ten, kto siaha do jadra vecí, vynáša ich podstatu a zdôrazňuje ich hodnoty. V tom bol mimoriadne inšpiratívny.

Takto načrtnuté línie poznania sveta i života a, samozrejme, aj predmetu vedeckého bádania, obkružili Petra Libu a v bytostnej jednote dokladovali jeho svetonázorové i profesijné usťrojenie. Velili mu zodpovedná práca literárneho vedca, no i pozorného pedagóga, univerzitného funkcionára (vedúci katedier, dekan, rektor), ktorý sa významnou mierou zaslúžil o zriadenie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a v neposlednom rade aj atribút kresťana, veriaceho človeka, ktorý i v časoch neslobody zostal pravdivý a autentický. Neuhol ani v momentoch, keď normalizačný proces rozkladal spoločnosť a pragmatika medziľudských vzťahov zaháňala etiku a morálku do kúta.

Peter Liba ešte nejednakrát objavil pre literárnu vedu či knižnú kultúru novú tému, ba nebojím sa povedať, že jeho invenčný pohľad na problematiku udával aj isté výskumné trendy, o ktoré sa v konkrétnostiach podelili jeho kolegovia či študenti. On im vždy priateľsky pomohol, poradil, usmernil. Vedel vždy promptne a s mimoriadnym rozhľadom reagovať na celú šírku literárnych, kultúrnych i spoločenských tém. V osobe Petra Libu, povedané slovami Imricha Vašku, snúbili sa „univerzum a syntéza“. Tieto dve mohutnosti v sebe pestoval celý život, až nakoniec v jeho prípade priniesli naozaj bohaté plody vedeckej práce i ľudskej prirodzenosti. Som presvedčený, že pretrvávajú v odkaze jeho životného diela aj po 25. septembri 2020, keď vo veku 89 ukončil svoju pozemskú púť.

Stopy, odkaz i stimulativnosť vedeckého diela Petra Libu v oblastiach literárnej vedy, no i kulturológie a jeho nesporné myšlienkové presahy do ďalších odborov sú mimoriadne a s istotou možno povedať, že budú stálym osviežením ako čerstvé žriedlo na ceste ďalších vedcov a odborníkov za poznáním.

MARIÁN KAMENČÍK
bývalý študent Prof. Petra Libu

Rímskokatolícky kňaz, publicista, historik a mecén slovenskej katolíckej kultúry Ján Pöstényi patrí medzi generáciu dejateľov, ktorí boli svedkami prelomových míľnikov našej minulosti a aktívne zasahovali do kultúrneho a cirkevného života na Slovensku v prvej polovici 20. storočia. Narodil sa 27. júla 1891 v zemianskej rodine v obci Kuklov, ležiacej neďaleko pútnického mesteka Šaštín-Stráže. Kuklov je rodiškom viacerých významných osobností. Svetlo sveta tu uzel Matej Matejovič (berolákovec, člen Slovenského učeného tovaríšstva), Juraj Papánek (autor prvej syntézy slovenských dejín) či František Šubík, známy pod básnickým menom Andrej Žarnov. Rodičia Matej a Júlia (rodená Kozmová) od malička viedli svojho syna nielen k láske k Bohu a Cirkvi, ale aj k národu.

O národnom uvedení rodiny svedčí skutočnosť, že bola členom „panslávského“ katolíckeho vydavateľského Spolku sv. Vojtecha a mala styky s vtedajšími národnými buditeľmi. Samotný Kuklov bol v tom čase „čiročisto“ slovenský. Pöstényi vo svojich neskorších spomienkach uvádza, že v jeho rode 300 rokov nik nevedel po maďarsky. Iba tí, ktorí sa dali na štúdium. A keďže malý Janko sa už počas prvého ročníka v rodnom Kuklove prejavil ako bystrý žiak, poslali ho rodičia do Güty (dnešné Kolárovo), aby sa naučil maďarčinu. Býval tam pod strechou roľníka Tánčosa, ktorý zas poslal svojho syna do Kuklova, aby sa naučil po slovensky. Od roku 1901 študoval na kráľovskom gymnáziu v Skalici, vtedajšom centre slovenského hnutia na západe. Ďalej pokračoval v Trnave, kde prvý krát okúsil jarmo maďarského šovinizmu a trpký život slovenského národovca.

Trnava v tom čase zažívala urputný zápas o svoj národný ráz. Kým v polovici 19. storočia tu prevažovalo slovenské a nemecké obyvateľstvo, na jeho konci nemeckú národnosť prevýšila maďarská. Maďarizácia sa prejavila vo všetkých inštitúciách, najmä v úradoch, školstve a vo verejnom živote. Aj napriek odnárodňovaniu trnavských mešťanov a inteligencie prevažovala v meste slovenská národnosť aj na začiatku 20. storočia. Svedčia o tom dve veľké volebné víťazstvá vtedajšieho národného „kriesiteľa“ a správcu Spolku sv. Vojtecha Martina Kollára, kandidujúceho do Uhorského snemu so slovenským národným programom. V roku 1901 získal Kollár vo voľbách za Trnavský okres o 400 hlasov viac ako jeho protikandidát a v roku 1906 až o 508 hlasov, hoci voľby sprevádzala silná promaďarská agitácia, korupcia a teror.

V takejto búrlivej atmosfére začal Pöstényi svoje štúdium na vyššom gymnáziu. Nadviazal kontakty s Martinom Kollárom i populárnym ľudovým dramatikom Ferkom Urbánkom, ktorý pôsobil ako tajomník Spolku sv. Vojtecha. Pöstényi sa aj prostredníctvom nich dostával k cenným slovenským knihám a časopisom. A snád' tu možno hľadať korene jeho veľkej a celoživotnej lásky k literatúre, dejinám a kultúre. Nezostal len pri čítaní, ale už ako stredoškôľák prispieval do slovenských novín veršami i prózou. So svojou tvorbou neraz zavítal do priestorov Spolku, kde mu ju pripomienkoval a opravoval Ferko Urbánek.

Bola to v tých časoch pre študenta veľká odvaha, na ktorú raz aj doplatil. Sám Pöstényi to opísal takto: „Prichytili ma na tejto panslávskej robote a keď som vychádzal z domu SSV, moji kolegovia študenti čiernidlom ohádzali firemnú tabuľu nášho Spolku, ktorá bola jediným slovenským nápisom v takzvanej slovenskej Trnave. Naháňali ma po susednej promenáde, hľadali po mne kamením.“ Jeho kontakty so slovenskými národovcami vzbudzovali veľkú nevoľu u profesorov gymnázia a Pöstényi ju plne pocítil v piatom ročníku, keď ho maďarónsky profesor Šebesta nechal prepadnúť z matematiky, hoci práve v matematike dosahoval veľmi dobré výsledky. Neuspel ani na reparáte a tak musel piatu triedu opakovať.

Tým sa však trampoty slovenského študenta neskončili. Jeho národné cítenie a zmysľovanie dráždilo niektorých spolužiakov natoľko, že ho raz udali riaditeľovi. Maďarskí profesori zahájili vyšetrovanie a 5. júna 1907 vylúčili Pöstényiho zo štúdia s konštatovaním, že „sa vylučuje z trnavského gymnázia pre jeho prílišné národnostné a protimaďarské zmysľovanie s tým podotknutím, že ho neodporúčame prijať do takých ústavov, kde by sa následkom slovenského okolia v tomto smere posilnil.“ Ambróz Lazík v tejto súvislosti spomína, že príčinou tohto kroku bola báseň, ktorú Pöstényi napísal pri príležitosti volebného víťazstva Martina Kollára. Prípád nezostal utajený a Pöstényiho meno sa dostalo na popredné stránky slovensko-americkéj, českej, rus-

otcom siroty: okrem fary našiel šesť lepších rodín v Kysuckom Novom Meste, kam striedavo, každý deň inde, sirota chodila na celodennú stravu, tu okrem stravy dostala šatôčky, tam topánky a inde iné, čo od rodín nedostala, to mala od pána kaplána alebo učiteľa.“

Nezaháľal však ani v osvetovej činnosti. Zakladal čitateľské krúžky, zaoštarával výchovné knihy pre deti a mládež, usporadúval a režíroval divadelné predstavenia, prednášal a pravidelne prispieval doslovenských novín a časopisov. Jeho poslednou kaplánskou stanicou sa stala Žilina, kam ho povolali v roku 1919. Založil a redigoval tu obrázkový spoločenský mesačník Tatranský Orol. Jeho blízky spolupracovník Mikuláš Mišík opísal pomery počas

priahol do práce mladú generáciu, zakladal literárne odbory a časopisy, združil okolo Spolku desiatky spisovateľov a umelcov, oživil styky so Slováckmi v USA a prostredníctvom prednášok, výstav a rozličných podujatí rozšíril svätovo-jtešské hnutie po celom Slovensku. Svojou presvedčivosťou a strhujúcim elánom vedel zburovať masy a získať porozumenie pre dôležitosť Spolku. Jeho zásluhou sa valné zhromaždenia stávali celoslovenskými kultúrnymi udalosťami.

V roku 1923 obnovil ľudový mesačník Pútnik a stal sa jeho zodpovedným redaktorom. Spolok vydával učebnice, modlitebné, poučno-zábavné a odborné knihy. Behom poľdruha roka od nástupu Pöstényiho správy vydal 48 titulov v náklade 657 000 exemplárov. Hor-

tervenciám popredných osobností verejného života prepustený, no žil pod policajným dozom a hrozbou ďalšieho procesu. Do práce v Spolku sa ako jeho správca zapájal do roku 1957, kedy odišiel do dôchodku, no naďalej pôsobil ako poradca v archíve a knižnici. V 60. rokoch zintenzívil svoju činnosť na pôde Spolku a prispel k jeho oživeniu. Ako čestný predseda sa zaslúžil o dôstojné oslavy jeho 100. výročia v roku 1970.

Pöstényi bol veľmi svojráznou osobnosťou. Filozof Ferko Skyčák ho charakterizoval ako človeka, ktorý vie „vzplanúť a sa oduševňovať, vie byť, ak treba, priami, ale aj po najhroznejších búrkach života vie byť veľkodušný. Vie porozumieť a nahliadnuť, kde je pravda a právo. Zaváži ako človek, ktorý svoje

Zo života Mons. Jána Pöstényiho

Pri príležitosti 40. výročia jeho úmrtia (1891 – 1980)

kej, srbskej či poľskej tlače. Svet sa tak dozvedel, že v Rakúsko-Uhorsku možno vylúčiť študenta zo školy len na základe nevinného prejavu lásky k materskému jazyku.

Mladého „vyhodenca“ sa ako prvý ujal poslanec Uhorského snemu Dr. Pavol Blaho. Martin Kollár reagoval článkom Najmladšia obeť maďarského šovinizmu, ktorý vyšiel v Ľudových novinách. O prípade sa dozvedel aj Andrej Hlinka, združujúci sa v tom čase na Morave. Pöstényimu ponúkol úradnícke miesto v banke, čomu však zabránili černovské udalosti. Istý čas pomáhal v administrácii Ľudových novín a Slovenského obzoru. Napokon získal v Pešti odporúčanie od Milana Hodžu pokračovať v štúdiu na gymnáziu v Novom Sade (dnešné Srbsko). Čakalo ho tu však množstvo dopĺňajúcich skúšok a preto sa rozhodol hľadať inde. Nevydarili sa ani pokusy v Prahe a Nagykovárosi.

Po takmer dvoch rokoch trápenia ho prijalina piaristické gymnázium v Keckskeméte, kde dokončil piaty ročník. Teologické štúdiá absolvoval v Nitre a v roku 1915 ho biskup Viliam Batthyány vysvätil za kňaza. Prvú sv. omšu slúžil 2. marca 1915 v rodnom Kuklove za účasti významných osobností slovenského národného života. Kazateľom mu bol básnik Tichomír Milkin (vlastným menom Ján Donoval). Pöstényi začal svoje kňazské účinkovanie ako 23-ročný na pútnickom mieste v Dubnici pri Trenčíne, odkiaľ ho čoskoro preložili do Kysuckého Nového Mesta. Na Kysuciachsa mladý kaplán stal svedkom nepredstaviteľnej biedy pospolitého ľudu, ktorú ešte znásobili dôsledky prebiehajúcej vojny. Tu ho zastihol aj rozklad monarchie a štátny prevrat. Pöstényi ho privítal s nádejou ako záchrana slovenského národa pred úplným pomäďarčením a aktívne sa zapojil do verejného života zakladaním miestnych národných výborov na Kysuciach. Keď maďarskí boľševici napadli Slovensko, zorganizoval proti nim do 500 tamojších slovenských dobrovoľníkov.

Pöstényi si uvedomoval, že mravné a kultúrne povznesenie ľudu, na ktorom mu toľko záležalo, nemožno dosiahnuť bez nápravy sociálnych pomerov a preto od začiatku svojho účinkovania venoval pozornosť tým najbiednejším a najohrozenejším – vdovám a sirotám. Básnik Ladislav Hohoš v tejto súvislosti zaznamenal prípad istej siroty, ktorej Pöstényi vybavil „prijatie do žilinského biskupského sirotinca, kam ju sám osobne zaviedol, ale skôr, než s ňou prekročil vráta sirotára, pristavil sa s ňou v cukrárni, kde boli potom hody; v dlhšom medzidobí, od umretia starej matky až po odvedenie do sirotinca, kaplán Pöstényi bol druhým

Pöstényiho päťročnej pastorácie takto: „Boli to roky, ktoré z detí robili starcov. Päť rokov sa boriť s pliahami zázemia svetovej vojny a jej následkami, počnúc od plaču vdov a sirôt až po posledný akt sociálnej pomoci postihnutých, ktorí sa napospol obracali skoro výlučne len na kňaza, to znamenalo alebo sa dať zlomiť a znechutiť životom, alebo sa zaoceľiť proti všetkým a z hocikiaľ pochádzajúcim nástrahám a prekážkam.“

Prelomovým dňom v živote žilinského kaplána sa stal 4. november 1920, kedy sa v Trnave na mimoriadnom valnom zhromaždení Spolku sv. Vojtecha pod predsedníctvom Františka Richarda Osvalda uskutočnila voľba nového správcu. Okrem Pöstényiho kandidoval Jozef Sučan a Ján Vanák. Prítomní tu aj vďaka odporúčaniam Michala Bubniča a Jána Kovalíka zvolili za správcu len 29-ročného Jána Pöstényiho. Nitriansky biskup Karol Kmeťko o tejto pamätnej voľbe v dejinách Spolku napísal: „Je to zriedkavosť, aby niekto ako päťročný kňaz bol zvolený na čelo takého významného spolku, akým je vojtešský. Dôvera predsedníctva a výboru Spolku bola v ňom veľká a hoci sme ho potrebovali aj v diecéznej službe, ochotne som ho prepustil na tento vznešený úrad. A nesklamali sme sa v našich nádejach. Súčasného, horlivejšieho, agilnejšieho by sme nemohli nikde nájsť. Bolo to riadenie Božie.“

Predsedomsa stal Andrej Hlinka a podpredsedom Karol Nečesálek. Nová správa prevzala Spolok doslova v hodine dvanásť. Z monarchie totiž vstupoval do republiky vo vážnej kríze, spôsobenej jednak vojnou, ale aj neustálymi vonkajšími ohrozeniami, personálnymi a organizačnými ťažkosťami a vnútornou nestabilitou. V januári 1919 navyše zomrel jeho dlhoročný správca Martin Kollár a nenašiel sa nikto, kto by po ňom Spolok riadne prevzal a pustil sa do jeho obnovy. Spolok, ktorý si toľko vytrpel za rakúsko-uhorskej éry a len vďaka Prozreteľnosti sa vyhol úradnému rozpusteniu, stál teraz pred zánikom. Ján Pöstényi o situácii po prevrate napísal: „Tieto časy neboli prajné pre vývoj kultúry a preto o vývoj starého bojovníka slovenského katolíctva, o náš Spolok sa vážne nik nestaral a keď sa staručký Osvald rozplakal nad osudom Spolkovým, nenašiel porozumenia, lebo ho ubili dôvodmi, že dnes treba inými spôsobmi bojovať za tie práva, za ktoré bojoval Spolok od svojho založenia.“

Novej správe sa v krátkej dobe podarilo odvrátiť rozklad Spolku a prispôbiť ho aktuálnym pomeroch. Pöstényi využil všetky svoje kontakty a schopnosti, aby zabezpečil nové budovy, sklady a kancelárie. Vybudoval tlačiareň, archív, knižnicu, kníhkupectvo a múzeum. Za-

lívá kultúrna činnosť sa prejavila aj na vzraste členskej základne. V roku 1922 mal Spolok 37 000 členov, z toho vyše 4 000 v zahraničí, najmä v USA, Poľsku a Maďarsku. Zásluhy Pöstényiho na rozvoji katolíckej tlače a SSV ocenil aj Karol Kmeťko: „Nitrianska diecéza dala Slovensku mnohých kňazov, ktorí vytrhnúť z územia svojho biskupstva, celému katolicizmu a národu preukázali neoceniteľné služby na poli cirkevnom, politickom, výchovnom, sociálnom a tlačovom. Stačí pripomenúť Dr. Jozefa Tisu, Dr. Jozefa Budayho, Dr. Eugena Filkorna. K týmto apoštolom a národovcom patrí aj Ján Pöstényi, ktorý na Slovensku vo vedení tlačovej veľmoci už 25 rokov hrá vynikajúci zásto.“

Pöstényi sa okrem časovo náročnej práce v Spolku stíhal venovať historicému výskumu a publikovaniu. Zaoberal sa cirkevnými a kultúrnymi dejinami s dôrazom na vývoj v Trnave. Z knižných diel spomeniem aspoň jeho monografie Slováci a sv. Václav (1929) a Dejiny Spolku sv. Vojtecha (1930). Je zostavovateľom a spoluautorom monumentálneho diela Katolícke Slovensko (1933). Štúdie uverejňoval najmä na stránkach svätovo-jtešskej Kultúry. Napríklad Čachtická schôdzka Tatrina (1933), Tristoročná pamiatka katolíckej univerzity v Trnave (1935) či Slovenský národný život v Trnave v rokoch 1488 – 1820 (1943). Je autorom a spoluautorom viacerých modlitebných kníh (Nebeské kvietky, Ružičky, Anjelské hlasy, Boh moja spása a iné). Veľkú pracovnú a redakčnú činnosť vyvinul pri literárnej príprave Jednotného katolíckeho spevníka (1937), pribli-novských osláv či zbieraní historicko-dokumentárneho materiálu, vzťahujúceho sa na bývalú univerzitu v Trnave.

Angažoval sa aj na politickom poli. V roku 1918 patril k zakladajúcim členom Slovenskej ľudovej strany a presadzoval myšlienku autonómie Slovenska. V roku 1928 sa stal členom Slovenského krajinského zastupiteľstva a ako zdravotný referent aj členom Krajinského výboru. Bol tiež dlhoročným členom mestského zastupiteľstva a mestskej rady v Trnave. Po vzniku samostatného Slovenského štátu pôsobil v rokoch 1940 – 1943 z titulu svojej funkcie správcu Spolku v Štátnej rade ako zástupca kultúrneho života. V marci 1942 využil toto fórum na protest proti deportáciám židovského obyvateľstva. Pomohol tiež niekoľkým židovským lekárom.

Po obnovení Československa v roku 1945 sa ocitol na zozname nežiadúcich osôb. Nová politická garnitúra ho zbavila funkcie správcu Spolku a podrobila vyšetrovaniu kvôli členstvu v Štátnej rade. V septembri 1945 bol vďaka početným in-

srdcie na dlani nosí.“ Pre časť mladej generácie kultúrnych pracovníkov predstavoval kňaza-národovca z minulého storočia, ktorý príliš lipne na starých spôsoboch a odmieta nové metódy práce v oblasti ľudovýchovy. Člen správneho výboru SSV Ján Balko o ňom vo svojich pamätiach v tejto súvislosti zaznamenal: „Pöstényi ako kňaz bol iste dobrý a vzdelaný človek, bol aj literárne činný, ale v mnohých otázkach bol jeho rozhrád obmedzený kňazským chápaním rôznych otázok Spolku sv. Vojtecha, bol to pohľad očami minulého, devätnásteho storočia.“

Veľa času trávil osamote, pohrúžený do bádania a písania. Nepohrdol však dobrou spoločnosťou a rád usporadúval priateľské stretnutia vo svojom súkromnom byte, ktorý nejeđen návštevník označil za príbytok starého národovca, milovníka umenia a bohéma. Jeho blízky spolupracovník Ivan Urbánek napísal: „Byť pána správcu je vlastne zbierou krásnych pamiatok umeleckých a literárnych. Smelo môžeme i tu použiť pravidla, podľa bytu poznáš jeho majiteľa.“ I tento byt prezrádza, že v ňom býva cenný literát-umelec. Koncertné harmónium je nepostrádateľnou súčiastkou zariadenia (pán správca má veľmi rád slovenské ľudové piesne a rád si aj zaspieva).“ V Pöstényiho byte našli svoje miesto rozličné zbierky predmetov a drobné vzácnosti po slovenských veľikánoch. Zaujímavou cestou sa tam dostal aj klobúk básnika Rudolfa Dilonga: „Keď doznela ‚Labutia pieseň Honolulu‘ a náš básnik-františkán na trnc kritikom zarietol sa, že nebude už viacej básniť, i symbolicky chcel dať výraz tomuto pred-savzatiu a svoj básnický širák odovzdal reprezentantovi najväčšej slovenskej a katolíckej kultúrnej ustanovizne. Tak sa dostal tento širák na písací stôl pána správcu...“ (spomienka Ivana Urbánka).

Iný návštevník Spolku a správcovho bytu si v roku 1941 poznal: „V dvoch veľkých izbách starodávnej budovy, na prvom poschodí, kde býva správca SSV, pán prelát Pöstényi, mal som dojem, akoby som bol v byte Radlinského alebo Osvalda: samá kniha, historické obrazy, ľudové umenie, sloh nábytku tiež z dávnejších čias. V prvej izbe je pracovňa s malým písacím stolíkom, umiestneným v rohu pri okne, ponášajúcim sa tak veľmi na písacie stoly dávnych spisovateľov.“ A Pöstényi sa umením nielen obklopoval, ale ho aj štedro podporoval. Bol to on, kto do služby Spolku sv. Vojtecha povolal desiatky básnikov, spisovateľov a ilustrátorov, ktorí usilovne pracovali na „národa roli dedičnej“ a obohacovali slovenské rodiny doma i v ďalekom zahraničí hodnotnou slovenskou knihou.

Kto a ako nás reprezentuje?

Významné a prosperujúce zoskupenia v konsolidovaných štátoch alebo aj veľkých korporáciách veľmi pozorne a cieľavedome vyberajú do riadiacich orgánov a na čelné funkcie významných, príslušne vzdelaných, zodpovedných a dôveryhodných ľudí. Veď ide o ich reprezentáciu, ktorá má zabezpečiť úspech. To je veľmi dôležité, v štátnickej, podnikateľskej alebo v ktorejkoľvek inej oblasti. Aj tréneri významných a úspešných športových klubov sú cieľavedome vyberaní a pri neúspechu nesú aj zodpovednosť.

Na úroveň reprezentovania nášho štátu má určite mnoho našich občanov svoj názor. Túto problematiku mám aj ja možnosť sledovať už celé desaťročia a mám k nej ako občan, ktorý platí dane a prispel aj k rozvoju určitej časti našej ekonomiky vážne výhrady.

K problematike našej reprezentácie som sa vrátil opätovne, keď som si prečítal stanovisko našej známej europoslankyne Duriš-Nicolsonovej a tým aj zrejme stanovisko celého zoskupenia ktorého je členkou. Ide o stanovisko k občasne sa vyskytujúcej problematike „odluke cirkvi od štátu“, dokonca aj článok v jednom denníku -SME „Koľko zožrali cirkvi zo štátneho rozpočtu.“ Takisto by mohla znieť aj otázka z inej strany, koľko zožrali mimovládne organizácie, tretí sektor a ďalší a tiež otázka, čo za to národu a štátu dali? Takúto konverzáciu chceme? Akým príkladom idú občanom a najmä mládeži takouto konverzáciou? Veď už aj na našich uliciach sa vyskytuje násilie, ale aj použitie zbraní. O situácii v školstve a medzi mládežou by mali naši reprezentanti nie len vedieť ale to aj riešiť.

Každému, aspoň primerane vzdelanému človeku je známe, že Európa je vybudovaná na kresťanskej civilizácii

a morálke. Tiež je známe čo jednotlivé cirkvi v minulosti v rámci humanizácie, vzdelania, charity a v iných oblastiach urobili a aj v súčasnosti robia a to často aj z vlastných zdrojov. Túto problematiku však nejdem rozoberať, lebo je známa a niekomu to prekáža. Prečo? Stačí si však položiť otázku „čo by znamenala islamizácia Európy?“. Vedia si mnohé ženy a dospelávajúca mládež predstaviť čo by mohli, ako by na verejnosti chodili zahalené a čo by im v spoločenskom a verejnom živote bolo odopreté? Bolo by dobré a prospešné, keby si to uvedomili, ale hlavne tí, čo nás reprezentujú.

Na problematiku našej reprezentácie však chcem poukázať aj z iného pohľadu. Zverejnenými stanoviskami iných politických zoskupení je myslím dočasne cirkevná téma aspoň uvedená do pozadia.

Sú však iné vážne problémy, ktorých riešenie je potrebné od našej reprezentácie požadovať. Je to napríklad skutočnosť, že u nás dlhodobo nepôsobia štandardné politické strany, ktoré by za svoje rozhodnutia a ich realizáciu niesli nie len politickú, ale aj právnu zodpovednosť. Vznikli, aj do parlamentu prenikli rôzne záujmové združenia, svojich členov dosadili na vysoké štátne a hospodárske funkcie, vykonali aj nevýhodné hospodárske kroky a zanikli. Mnohí ich bývalí členovia sú však už v iných záujmových zoskupeniach, opätovne nás poučujú a rozhodujú.

Za celú existenciu našej samostatnej Slovenskej republiky nie je vypracovaná štátna doktrína. Miesto nej sa objavujú náhodné riešenia, nové názory, realizované bez príslušných dopadových štúdií a bez zodpovednosti pre ich autorov. Príkladov sa dá uviesť nespočetne. Za takýto stav je zodpovedná každá reprezentácia ktorá tu

bola a za riešenie tohoto stavu je zodpovedná aj súčasná reprezentácia. Nastolenie cirkevnej a inej náhradnej problematiky je len poukazovaním na neschopnosť riešiť podstatné problémy národa a štátu.

Naša reprezentácia, minulé aj terajšie, je zodpovedná aj za riešenie celého množstva vážnych problémov. Ako je možné, že počas štátnych sviatkov v mestách, na dedinách, na verejných ale ajsúkromných budovách nevejú štátne zástavy? Berme si príklad z Kanady, kde sa aj každodenné vyučovanie v škole začína štátnou hymnou a uctením si štátnej vlajky! Podobne aj v USA a to aj na rodinných domoch, ale aj v iných štátoch. Nevadí našej reprezentácii že na našom území na verejných miestach vejú cudzie vlajky?

Neschopnosť dohodnúť sa na spoločnom postupe aspoň v najzákladnejších otázkach národa a štátu tiež svedčí o úrovni politických predstaviteľov rôznych zoskupení. Aký signál to vysiela občanom? To sa už máme aj susedia vzájomne nenávidieť a osočovať?

Naša reprezentácia je zodpovedná aj za inú problematiku. Ako je možné, že deti rodičov štátnotvorného národa musia v južných oblastiach štátu cestovať do školy na inú vzdialenú obec, hoci v obci ich pobytu sú školské triedy voľné!? Dalo by sa vymenovať množstvo problémov kde naša reprezentácia z rôznych zoskupení nie len na domácej pôde, ale aj na medzinárodnom poli nezískava najvyššie ocenenie.

V prvom rade treba, aby si to príslušní členovia reprezentácie uvedomili, prestali nás zabávať podružnými témami a neodkladne riešili podstatné, ak to niektorí nedokážu alebo na to nemajú bolo by vhodné poďakovať a odstúpiť z funkcie.

RNDr. JOZEF KOLLÁR Dr.h.c.

Rúško ako symbol

Ad: Slobody charakterov

V Kultúre číslo 16 zo 7. októbra 2020 bol publikovaný článok Ivana Bindasa s názvom Slobody charakterov. Chcel by som polemicky reagovať na niektoré autorove slová, osobitne vo vzťahu k povinnému noseniu rúšok.

Ivan Bindas v úvodnej vete svojej úvahy konštatuje, že ponímanie slobody sa v súčasnosti zúžilo. S tým treba súhlasiť. Ale už v nasledujúcej vete toto zúženie priamo spája s postojom ľudí k noseniu rúška. To je priveľmi zjednodušujúce. A už vôbec by sa postoj k tejto otázke nemal spájať s faktom, že mnohí ľudia sú „otrokmi“ sociálnych sietí. Ak je aj ponímanie slobody v dnešnom svete značne pokrivené, nedáva to dôvod na spo-chybňovanie túžby po slobode ako takej.

Pravdaže, skutočná sloboda kráča ruka v ruke so zodpovednosťou. A je pravdou, že egoistické absolutizovanie slobody vedie napokon k neslobode. Avšak neobstojí tvrdenie autora, že všeobecnú povinnosť nosenia rúška odmietať hlavne „fanúšikovia absolútnej slobody“, ktorí vidia iba svoje práva, bez ohľadu na ostatných. Tu totiž nejde len o slobodu v úzkom zmysle individuálnych práv a možnosti svojvoľne konať. Ide o viac.

Podľa Ivana Bindasa sa „táto zdravotná pomôcka stala istou preventívnou možnosťou proti pandemickej expanzii“. Dajme teraz bokom otázku, či je opodstatnené hovoriť o pandemickej expanzii (mnohí kriticky uvažujúci ľudia, aj z radov odborníkov, hovoria skôr

o pandémie hystérie a strachu, ako aj o neprimeranosti prijímaných opatrení), dajme tiež bokom psychosociálne dopady a zdravotný význam nosenia rúška (rúško nie je spoľahlivou ochranou pred vírusmi, jeho dlhodobé používanie má aj škodlivé účinky), všimnime si iný aspekt, významný a varovný: z takzvanej koronakrízy sa stalo politikum, „boj proti pandémie“ sa zneužíva v politickom zápase. A to už je dôvod na obavy i protesty.

Nosenie rúška sa považuje za prejav politickej uvedomelosti a korektnosti (na ilustráciu uveďme, že jeden z našich „progresívnych“ europoslancov dal všetkým odporcom rúšok nálepku fašizmu a extrémizmu). Zo zdravotnej pomôcky sa tak stal politický symbol (viacerí politici to dávajú otvorene najavo), v širšom kontexte symbol posthumanizmu, symbol súhlasu s novým poriadkom a vládou „našich odborníkov“.

Hystéria okolo koronavírusu je až nepochopiteľná. Politici a nimi ovládaní členovia rôznych komisií (na spôsob politbyra) sľubujú víťazstvo nad pandemiou, ale podmieňujú to prijatím prísnych opatrení, vyžadujúc poslušnosť obyvateľstva a podria-denosť uniformite – symbolom tejto uniformity sú rúška, ktoré by sme mali podľa niektorých nosiť doživotne (takýto názor zaznel opakované na oficiálnej tlačovej konferencii s účasťou predsedu vlády).

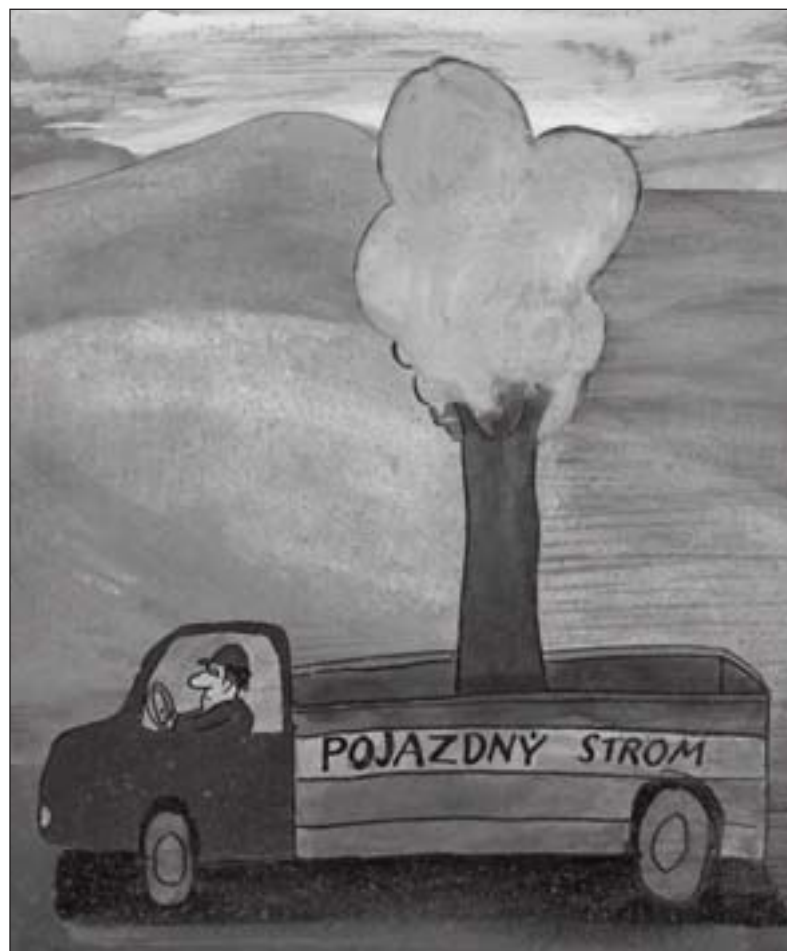
Popritom sú nezanedbateľné kultúrne aspekty problému. Nie je to tak dávno,

čo sa fakticky v celej Európe hodne diskutovalo o zákaze zahaľovania si tváre na verejnosti. Zástancovia zákazu argumentovali bezpečnostnými, ale aj inými dôvodmi. Zahaľovanie si tváre je až na drobné výnimky nesúladne s európskymi zvyklosťami, protirečí našim tradíciám a vo všeobecnosti pôsobí rušivo. Človek s maskou, človek akoby bez mena nemá jasnú identitu, je preto podozrivý, nedôveryhodný. Nútenie niekoho zakryť si tvár znamená v našom kultúrnom prostredí znížovanie jeho dôstojnosti. Je to úkon degradácie, poníženia človeka.

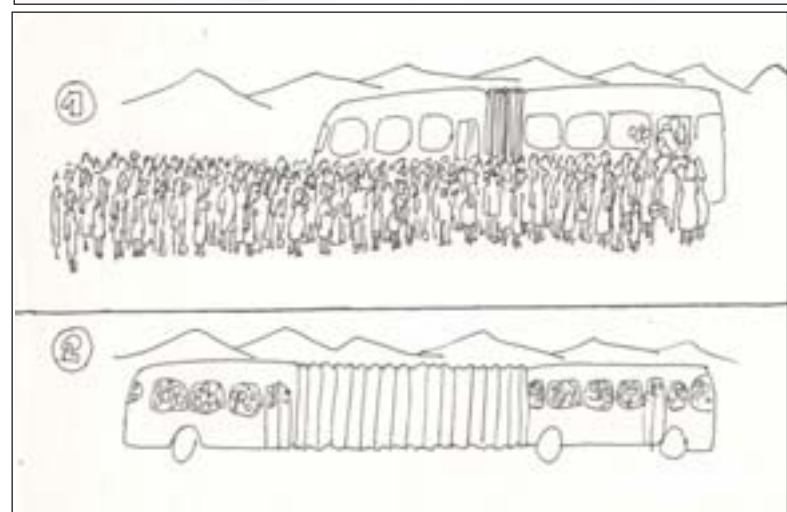
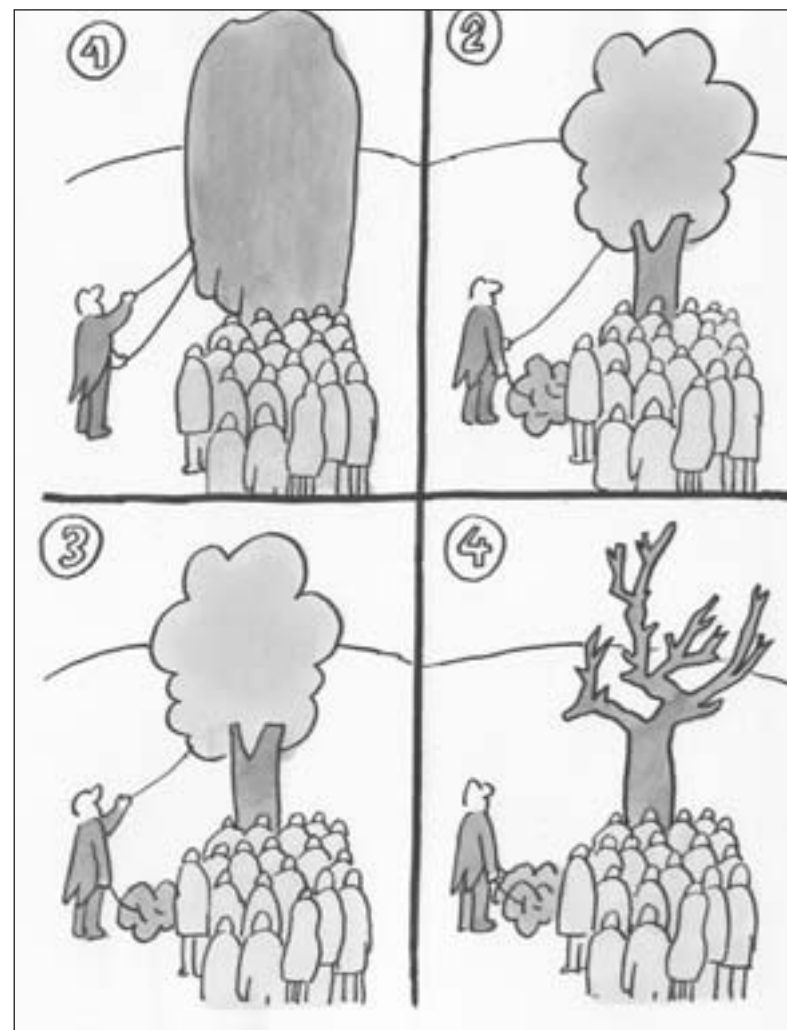
Proklamovaná „preventívno-hygienická“ požiadavka celoplošného nosenia rúšok sa mení na divnú módu či dokonca podmienku spoločenskej akceptácie (spomeňme tohtoročnú špeciálnu cenu OTO za pionierske nasadenie si rúška pred kamerou). Je to znak vykorenenosti a duchovnej prázdnoty dnešného sveta. Tu už nejde o sebecko niektorých jednotlivcov. Súčasná tendencia, ktorá chce z nosenia rúška spraviť čosi normálne a obvyklé či samozrejme, svedčí o tom, že dochádza k zmene spoločenskej paradigmy, doslova k preformátovaniu sveta. Ide o nebezpečný sociálny experiment, ktorý nám neprinesie nič dobré. Pekne to vyjadril český politik a lekár, profesor Jan Žaloudík, keď povedal, že nechce žiť v mentálne zarúškovaní spoločnosti.

Taká spoločnosť nemá ďaleko k totalite.

JÁN MARŠÁLEK

Zo skicára Andreja Mišanka

Aby všetci jedno boli

K 70. výročiu likvidácie Slovenskej gréckokatolíckej cirkvi (4. časť)

Vedenie KSČ si v druhej polovici marca 1950 vytýčilo pri riešení cirkevnej otázky na Slovensku dve hlavné úlohy: likvidáciu kláštorov a likvidáciu gréckokatolíckej cirkvi. V súvislosti s týmito opatreniami už 31. marca 1950 navrhovala cirkevná komisia ÚV KSČ vziať do väzby biskupa Michala Buzalku a pripraviť väzbu aj biskupa Pavla P. Gojdiča a generálneho vikára olomouckej arcidiecézy Stanislava Zela. V marci 1950 bol so súhlasom prešovského pravoslávneho biskupa Alexeja (A. P. Dechtere) ustanovený Ústredný výbor pre návrat do pravoslavia. Do marca 1950 sa však podarilo získať len troch gréckokatolíckych kňazov, ktorí sa aktívne zapojili do akcie P – Eliáša Kačura z Vyšného Mirošova (okr. Svidník), Mikuláša Burika z Varadky (okr. Bardejov) a Pavla Bobalíka z Hrabovčika (okr. Svidník).

Začiatkom apríla 1950 Rada pre záležitosti Ruskej pravoslávnej cirkvi v správe o prípravách likvidácie Slovenskej gréckokatolíckej cirkvi uvádzala, že na 22. apríla 1950 bol zvolaný „malý sobor“, na ktorom sa má ustanoviť z gréckokatolíckych kňazov a veriacich tzv. iniciatívna skupina, ktorá budereprezentovať hnutie gréckokatolíckych veriacich za zjednotenie s pravoslávnu cirkvou. Tzv. veľký sobor sa mal konať za osem dní od konania tzv. malého soboru, 30. apríla 1950 v Prešove. V otázke termínu zvolania „veľkého soboru“ bol však do poslednej chvíle rozličné názory a vo všeobecnosti poslednej chvíle nebolo jednotné stanovisko. Cirkevná komisia pri Krajskom výbore KSS v Prešove, na čele s Arnoštom Pšeničkom, navrhovala, aby termín konania „veľkého soboru“ bol čím skôr, a to už 22. apríla 1950. Krajský výbor KSS v Prešove sa ocitol pod silným tlakom NKVD, sovietskych poradcov, takzvaného predstaviteľa Ruskej pravoslávnej cirkvi pôsobiaceho pri veľvyslanectve ZSSR v Prahe, Rady pre záležitosti Ruskej pravoslávnej cirkvi pri vláde ZSSR, ako aj pražského pravoslávneho exarchu Jelevferija a prešovského pravoslávneho biskupa Alexeja, ktorí koordinovane vyvíjali silný nátlak za urýchlené zvolanie tzv. veľkého soboru. Mimoriadne aktívny bol v tomto smere najmä bývalý člen KSČ, kancelár Exarchátu pravoslávnej cirkvi v ČSR Boris Leontijevič Čerkes (1905 – 1960), ktorý podľa niektorých údajov bol agentom NKVD. Po splnení svojej politickej misie v ČSR sa v roku 1952 aj s rodinou vysťahoval do ZSSR. Tieto nátlakové skupiny, pôsobiace v pozadí, vyvolali vo vedení KSČ značný chaos a hystériu. Zapríčinili, že vedenie KSČ a KSS bolo dezorientované a nevedelo na otázku termínu zvolania tzv. soboru, ktorý sa mal konať do 22. apríla 1950. Štátny úrad pre veci cirkevné v Prahe a Slovenský úrad pre veci cirkevné v Bratislave navrhovali, aby sa „veľký sobor“ konal až v júni 1950. Obávali sa, že bez dôkladnej prípravy akcia P sa skončí úplným fiaskom.

Po organizačnej stránke bola príprava tzv. soboru v kompetencii Krajského výboru KSS v Prešove. Začiatkom apríla 1950 KV KSS v Prešove rozhodol, že v každej obci, v ktorej žijú gréckokatolíci, budú do 22. apríla 1950 založené cirkevné komisie pri miestnych organizáciách KSS. Krajský výbor KSS najväčšiu nádej vkladal do propagandy a osob-

nej agitácie. Používali sa pritom aj metódy vyhrožovania, vydierania a provokácií. Tých gréckokatolíckych kňazov, ktorí odmietali prestúpiť do pravoslávnej cirkvi lustrovali príslušníci ŠtB v snahe za každú cenu dokázať im či už politické, alebo osobné pochybenia a vydierať ich. Dňa 18. apríla 1950 bol založený Výbor pre návrat do pravoslavia pri Ukrajinskej národnej rade Prjaševčiny. Hlavnými organizátormi boli Ivan Rohal'-Il'kiv a Vasil Kapišovský. Členmi výboru sa stali: Peter Babej, Andrej Rudlovčák, Viktor Kopčák, Fedor Lazorik, Jozef Zbihlej, Andrej Belej, Ivan Macinský, Andrej Jedinák, Ivan Leškanin, Michal Gerbera, Anna Kačárová, Alexej Farinič a Michal Dubaj. Pod gesciou Výboru pre návrat do pravoslavia pri UNRP sa začali na úrovni okresov a obcí zakladať tzv. návratové výbory, ktoré v koordinácii s cirkevnými komisiami pri okresných výboroch a miestnych organizáciách KSS vykonávali propagačnú činnosť nátlak na kňazov a veriacich, aby prestúpili do pravoslávnej cirkvi. Predstavitelia UNRP sa snažili, aby v návratových výboroch boli zastúpení laici a duchovní, ktorí majú dôveru veriacich a sú v obciach uznávanými autoritami. Pritom surovým spôsobom vydierali najmä učiteľov, pracovníkov v oblasti kultúry a osvetu, ako aj zamestnancov štátnej a verejnej správy. Nútili ich, aby prestúpili do pravoslávnej cirkvi. V opačnom prípade sa im vyhrážali, že budú zbavení funkcií a stratia zamestnanie a budú preradení do výroby. V bezvýhodiskovej situácii sa ocitli najmä učители, ktorí stratou zamestnania strácali aj možnosť uplatniť sa vo svojej profesii a uplatniť sa mohli len ako nekvalifikovaní manuálni pracovníci.

Hneď po svojom ustanovení začal Výbor pre návrat do pravoslavia organizovať rozsiahlu kampaň za prechod gréckokatolíckych veriacich do pravoslávnej cirkvi. Výzvu pripravil redaktor Ivan Macinský (1922 – 1987). Do kampane sa aktívne zapojil aj tlačový orgán UNRP Prjaševčina. Výbor si vytvoril päť akčných trojiek (A. Rudlovčák, A. Jedinák, I. Zbihlej, B. Bovoljar, A. Olejár, M. Fel'baba, I. Macinský, M. Dubaj, M. Kuderjavý, F. Lazorik, V. Kopčák, A. Belej, I. Vološčuk, A. Krajniak, B. Latta), ktoré dostali za úlohu navštíviť určených gréckokatolíckych kňazov a donútiť ich, aby prestúpili do pravoslávnej cirkvi. Vzhľadom na termín pripravovaného „soboru“ úloha mala byť splnená do 22. apríla 1950. Členovia Výboru si rozdelili aj gesciu nad jednotlivými okresmi a osobne zodpovedali za nábor gréckokatolíkov do pravoslávnej cirkvi: Michalovce (V. Kapišovský), Humenné (M. Pytel), Medzilaborce (F. Gula a A. Jedinák), Stropkov (I. Macinský), Bardejov (A. Olejár), Sabinov (I. Šutiak), Stará Ľubovňa (V. Kopčák, F. Lazorik) a Snina (M. Kuderjavý).

Aktivisti Ukrajinskej národnej rady Prjaševčiny zostavovali aj zoznamy osôb, ktoré odmietali prestúpiť na pravoslávie, alebo aktívne vystupovali proti akcii P s tým, že na Oblastný výbor KSS v Prešove podávali návrhy na ich uvoľnenie z pracovného pomeru, respektíve zbavenie funkcií a pod. Najviac boli postihovaní učители, pracovníci v oblasti kultúry, štátnej a verejnej správy, ktorí boli presunutí do výroby. Aktivisti UNRP úzko spolupracovali aj najmä s cirkevnými tajomníkmi na okresnej úrovni, orgánmi ŠtB a s predstaviteľmi pravoslávnej cirkvi. Nezriedkavé boli prípady vyhrožovania, vydierania, rôznych foriem korupcie a násilia, fyzického nevynímajú. Plnenie úloh, ukladných Ústredným výborom KSS, zabezpečoval v UNRP jeho tajomník Ivan Rohal'-Il'kiv, ktorý zastával aj funkciu predsedu Výboru pre návrat do pravoslavia pri Ukrajinskej národnej rade Prjaševčiny.

Po vytvorení Výboru pre návrat do pravoslavia stala sa otázka likvidácie gréckokatolíckej cirkvi jedným z kľúčových bodov rokovania konferencie okresných funkcionárov KSS z Prešovského a Košického kraja. Keďže v dostatočnej miere podarilo zastrašiť a umlčať gréckokatolíckych veriacich, najmä cirkevnú hierarchiu, závery z konferencie vyzneli dosť optimisticky a to predovšetkým v Prešovskom kraji. Situácia v Košickom kraji, v ktorom žila väčšina gréckokatolíkov slovenskej národnosti, bola na rozdiel od Prešovského kraja hodnotená ako „povážlivo zlá.“ Hlavnú príčinu tejto „povážlivo zlej“ situácie videli, podobne ako pri násilnej kolektivizácii, v zanedbaní „straníckej prípravy.“ Nielen UNRP so svojimi akčnými trojkami, ale ani KSS, nemali takmer žiaden vplyv na rozhodovanie sa slovenských gréckokatolíkov, ktorí skôr uprednostňovali prestup do katolíckej, než do pravoslávnej cirkvi. Jedným z nevyriešených problémov bol absolútny nedostatok pravoslávnych kňazov. Aj keď donútili väčšinu veriacich formálne prestúpiť do pravoslávnej cirkvi, nemali pravoslávneho kňaza, ktorý by slúžil bohoslužby. Niektorí funkcionári KSS navrhovali, aby na východné Slovensko dovezli „súduhov popov“ (ako ich oficiálne titulovali) zo ZSSR. Iní navrhovali zorganizovať akési rýchlokurzy, na ktorých by sa v krátkej dobe „vyškoliť“ noví pravoslávni kňazi, a to bez ohľadu na ich predchádzajúcu profesiu a vzdelanie. Títo rýchlo vykvasení pravoslávni kňazi však nemali žiadnu autoritu a ani úctu veriacich stali sa predmetom ľudového humoru.

Napriek rozdielnej situácii v Prešovskom a Košickom kraji, aká bola v prípravách na „prechod“ gréckokatolíkov do pravoslávnej cirkvi, zavládla v druhej polovici apríla 1950 všeobecná eufória. Ladislav Holdoš poverený vedením Slovenského úradu

pre veci cirkevné na zasadnutí predsedníctva ÚV KSS, 21. apríla 1950, apeloval na vedenie KSS, že je potrebné „urýchliť ten prestup, lebo do ďalšej činnosti potrebujeme bezpečnú základňu, ktorou musí byť pravoslávna cirkev.“ Súčasne vyslovil prognózu, že na pravoslávie prejde v Prešovskom kraji 50% gréckokatolíkov a v Košickom kraji len 20%. Holdoš informoval členov predsedníctva ÚV KSS, že 28. apríla 1950 chce zavolať do Prešova konferenciu (respektíve poradu) zástupcov výborov pre návrat do pravoslavia, a to z oboch východoslovenských krajov. Ako zdôraznil, „táto konferencia by bola prípravou pre ten veľký sobor, ktorý sa má konať začiatkom júna, podobne ako to bolo v Lvove.“ Nezabudol sa pochváliť, že prešovský pravoslávny biskup Alexej vyjadril veľkú spokojnosť s tým, že KSS organizuje na širokej základni „prechod“ gréckokatolíkov do pravoslávnej cirkvi.

Po prešovskej konferencii zástupcov výborov pre návrat do pravoslavia plánovali, pod vedením Výboru pre návrat do pravoslavia, rozvinúť intenzívnu propagačnú kampaň. Jedným z výsledkov rokovania predsedníctva ÚV KSS bolo, na návrh vedenia Krajského výboru KSS v Prešove, schválenie Výboru pre návrat do pravoslavia pri KNV v Prešove, ktorý mal iniciovať zvolanie konferencie (resp. malého soboru). Predsedom Výboru sa stal Ernest Benický (Biháři). Ladislav Holdoš upozorňoval členov predsedníctva aj na nečakané problémy, keď predsedovia miestnych organizácií KSS na východnom Slovensku, spolu s veriacimi, strážia gréckokatolíckych kňazov, alebo v obave, že zaistia kňaza, kontrolujú vstup cudzích osôb do obcí. Vo vedení KSS vo všeobecnosti panovala nedôvera voči gréckokatolíckym kňazom, keďže neustále menili svoje rozhodnutia týkajúce sa prechodu do pravoslávnej cirkvi. A tí čo zotrvali na svojom stanovisku boli zasa z morálneho hľadiska neakceptovateľní. Podľa Holdoša „väčšina farárov, ktorí dosiaľ prestúpili, sú známi ako ľudia morálne závadní – pijú.“

V diskusii generálny tajomník KSS Štefan Bašťovanský, pripomenul, že prechod gréckokatolíkov na pravoslávie musí navonok vyzerať ako hnutie veriacich zdola, a nie ako podujatie organizované zhora štátnymi inštitúciami. Predseda KSS Viliam Široký zdôrazňoval najmä potrebu získať predovšetkým gréckokatolíckych kňazov, za ktorými potom pôjdu aj veriaci. Rovnako ako Bašťovanský odmietol, aby akciu P organizovali akčné výbory pôsobiace pri národných výboroch, ale celá akcia sa musí realizovať na báze prípravných výborov pre návrat do pravoslavia. V týchto výboroch, ako Široký zdôraznil, „predsedať musí dôstojný pán, aj keď to bude stáť 10 000 – 15 000 – 20 000 Kčs.“

V danej situácii navrhol posilniť aparát po cirkevnej línii: „ešte teraz my to musíme robiť, potom to už musí robiť všetko sám [prešovský pravoslávny biskup] Alexej.“ Záverom predsedníctva ÚV KSS schválilo, že dňa 28. apríla 1950 sa bude v Prešove konať „konferencia pravoslávnej cirkvi“, ktorú zvolá Prípravný výbor pre návrat do pravoslavia. Súčasne bolo kompetentným orgánom uložené „zozbierať kompromitujúci materiál proti Gojdičovi a Hopkovi z hľadiska príprav veľkého soboru.“ Materiál mal slúžiť na prípravu politického procesu s biskupom Gojdičom.

Na základe uznesenia predsedníctva ÚV KSS začal Prípravný výbor pre návrat do pravoslavia pripravovať konferenciu zástupcov prípravných výborov pre návrat do pravoslavia, ktorá sa mala konať 28. apríla 1950 v Prešove. Najväčším problémom bolo zapojiť do činnosti takzvaných návratových výborov gréckokatolíckych duchovných. Keďže pražské mocenské centrum bolo podriadené Moskve, nátlak na urýchlené zorganizovanie „soboru“ vykonávala Moskva prostredníctvom Prahy. Podľa správy Štátneho úradu pre veci cirkevné v Prahe, vypracovanej na základe informácií kancelára úradu metropolitnej pravoslávnej cirkvi v Prahe Borisa L. Čerkesa (člen KSČ a blízky spolupracovník NKVD) po jeho návrate zo Slovenska: „v kraji Prešovskom probíha akce veľmi dobre, v kraji Košickom je určité zpomalenie, ale nebude to mať vliv na výsledok akcie. Prešlo sa z fázy tajnej do ďalšej etapy a akce probíha již veřejně. ... V pátek dne 28. dubna 1950 bude konán v Prešově tzv. malý sněm za účasti asi 50 uniatských duchovních...“ Správe sa uvádza, že doposiaľ získali len tridsať gréckokatolíckych kňazov. Počítajú však s tým, že okrem plánovaných päťdesiatich gréckokatolíckych duchovných sa na prešovskej konferencii (tzv. malý sobor) zúčastní aj 650 laikov. Išlo najmä o členov tzv. návratových výborov, z ktorých väčšina bola členmi alebo sympatizantmi KSČ. V snahe získať gréckokatolíckych kňazov a veriacich pre pravoslávnu cirkev a zabrániť tomu, aby prešli do katolíckej cirkvi navrhoval B. L. Čerkes, aby štát rušil vysielanie vatikánskeho rozhlasu to najmä na Slovensko.

Výbor pre návrat do pravoslavia, na čele s E. Benickým, zvolával do Vyšných Ružbách pracovnú poradu politických pracovníkov z východoslovenských krajských výborov KSS v Prešove a Košiciach a gréckokatolíckych kňazov, ktorí predbežne vyjadrili súhlas s prestúpením do pravoslávnej cirkvi. Do 24. apríla 1950 sa podarilo Výboru získať 51 gréckokatolíckych kňazov, ich názory sa však do dňa na deň menili. (Vo februári 1950 mala gréckokatolícka cirkev celkovo 264 duchovných). Títo kňazi sa 24. apríla

Rudolf Šandorfi

100 rokov od narodenia

Tento rok, 19. októbra, uplynulo sto rokov od narodenia Rudolfa Šandorfiho – aktívneho národovca, publicistu a štvrtého predsedu Zahraničnej Matice slovenskej.

Rudolf Šandorfi prišiel na svet v Trenčianskej Teplej, známej cukrovarom, v ktorom ako robotník pracoval aj jeho otec Pavol. Jeho matka sa volala Katarína a bol z de-siatich súrodencov. Vo svojom rodisku vychodil päť rokov ľudovej školy a v školskom roku 1932 – 1933 sa stal prvákom na Československom štátnom reálnom gymnáziu Ľudovíta Štúra v Trenčíne. Vo výročných správach

V Kanade bol činný najviac v Zahraničnej Matici slovenskej (ZMS), ktorú založil v roku 1959 Jozef Čiger-Hronský. ZMS mala zastupovať úlohy domácej Matice slovenskej, ktoré nemohla v neslobodných podmienkach plniť. Problémom bol však nedostatok financií a malý počet členov, čo sa podarilo vyriešiť až jej tretiemu predsedovi Mons. Františkovi Fugovi. Pod jeho vedením bola činnosť najaktívnejšia, vzrástol počet členov a bolo vydaných množstvo kníh, pohľadníc, kalendárov a pod. Rudolf Šandorfi bol v tom čase blízkym spolupracov-

a záujmov obhajoval národ a jeho štát, ako sa len dalo najlepšie.“ Prehľad slovenských dejín mu vyšiel tiež v anglickom jazyku pod názvom History of Slovakia (Survey) v roku 1996 a spolu s Andrejom Brázdom Jankovským zozbierali básne slovenských exilových autorov, ktoré vyšli v roku 1993 pod názvom Básnici sa vracajú. Jeho texty uverejňoval napríklad aj Kanadský Slovák alebo na Slovensku od roku 1994 vychádzajúci časopis Nástup.

ZMS stála pevne na koncepcii samostatného slovenského štátu a podporovala tieto snahy aj po novembri 1989, keď začali byť verejné na domácej pôde. V memorande vydanom 26. augusta 1991 spolu s ďalšími exilovými organizáciami vyzýva Slovákov: „(...) zachráňte jeden z najstarších národov Európy a vyhláste samostatný slovenský štát!“ Pod memorandum sa podpísal aj Rudolf Šandorfi ako predseda.

Keď po zmene režimu mohli slovenskí emigranti po rokoch opäť prísť do svojej vlasti, v roku 1990 ako člen delegácie Kanadskej slovenskej ligy prišiel aj Rudolf Šandorfi. Delegácia so sebou priniesla aj slovenské zástavy navrhnuté Mons. Františkom Fugom, veľmi podobné súčasnej slovenskej zástave. Do stanov ZMS bola táto zástava vložená už v roku 1984 s podpisom Mons. F. Fugu ako predsedu a R. Šandorfiho ako tajomníka. Za propagovanie slovenskej zástavy bola Kanadská slovenská liga odmenená na oslavách 60. výročia jej založenia v Toronte, keď jej Dr. Ján Bobák, vtedajší riaditeľ Ústavu zahraničných Slovákov, odovzdal ako dar od Matice slovenskej vtedy novú zástavu Slovenskej republiky a pamätné medaily. Osláv sa zúčastnil aj zástupca ministra kultúry Dr. Alexander Števík a za hlavným stolom ako hosť nechýbal ani Rudolf Šandorfi.

ZMS smerovala svoju činnosť na Slovensko aj postavením pamätníka Mons. Františkovi Fugovi v jeho rodnej obci Vinné. Bustu preň zhotovil akademický sochár Alexander Ilečko a na slávnostnom odhalení sa zúčastnil tajomník ZMS Andrej Brázda Jankovský. Pôsobila tiež prostredníctvom Spoločnosti priateľov Zahraničnej Matice slovenskej, ktorá vznikla z podnetu sympatizantov ZMS na Slovensku. Jej predsedom bol Vincent Lenceš a tajomníkom Rudolf Mirjanský. Zaoberala sa hlavne rozširovaním kníh ZMS na Slovensku, vydávaním časopisu Nástup, organizovaním literárnych súťaží a prácami na rodnom dome Dr. Jozefa Tisu, ktorý z polovice vlastnila.

Aktivita ZMS však postupom času slabla a po smrti jej hlavných predstaviteľov upadla úplne. Rudolf Šandorfi zomrel 29. októbra 2008 vo veku 88 rokov. Pochovaný je v meste Burlington v Kanade.

JOZEF TÓTH

školy z nasledujúcich rokov je označovaný ako „výborne spôsobilý“.

V Trenčíne prežil aj búrlivý marec 1939, na ktorý spomína v jednom zo svojich článkov: „Bolo hmlisté ráno 10. marca 1939. Kráčal som dolu trenčianskym námestím. (...) A tu upútal moju pozornosť nezvyčajný zjav – skupiny ľudí na oboch stranách námestia. Zastavil som sa pri jednom hlúčku a tam som sa dozvedel, že predošlej noci česká polícia zatkla viacerých vedúcich Hlinkovej gardy a strany.“ Išlo o demonštrácie proti tzv. Homolovmu puču, ktoré ďalej opisuje a hodnotí slovami: „Kopali Slovákom jamu a sami padli do nej.“

Po maturite v roku 1940 pokračoval v štúdiu filozofie a histórie na Slovenskej univerzite v Bratislave. Školu však nedokončil, pretože ako množstvo ďalších Slovákov a Sloveniek na konci druhej svetovej vojny pri obsadzovaní Slovenska evakuoval do Rakúska. Dostal sa do americkej zóny a vďaka jeho znalosti anglického jazyka sa stal tlmočníkom. Bol tam dva roky, kým odišiel do Kanady, kde sa zamestnal u farmára, ktorý bol tiež zo Slovenska a oženil sa s jednou z jeho dcér. Ďalej pracoval v továrňach a popritom študoval na na Torontskej univerzite. Keď získal potrebné doklady, začal učiť na strednej škole.

nikom Mons. Františka Fugu a tajomníkom ZMS. Po smrti Mons. Františka Fugu (9. november 1987) sa stal predsedom. Novým tajomníkom sa stal Andrej Brázda Jankovský, pokladníkom Ján Hladký a sídlo sa presunulo z Hamiltonu do Toronta.

Mons. František Fuga zanechal testamentom ZMS určitý majetok a tak sa aj pod vedením Rudolfa Šandorfiho pokračovalo vo vydavateľskej činnosti. Vydávali sa hlavne diela zahraničných Slovákov. Napríklad Pavla Hrtusa Jurinu, Gorazda Zvonického, Maruši Juskovej, Andreja Brázdu Jankovského, ale aj Rudolfa Šandorfiho. V roku 1989 mu vyšla kniha Dejiny Matice slovenskej, v ktorej sa venuje aj histórii ZMS. Zaujímavosťou je, že medzi tajomníkmi ZMS uvádza aj seba, no pod pseudonymom Rudo Považan, ktorý aj na iných miestach používal. Na Slovensku asi najrozšírenejšou bola jeho kniha Budíme hrdí na dejiny Slovákov, ktorá sa v roku 1992 dočkala už druhého vydania. Obsahuje stručnú slovenskú históriu od najstarších čias po právu prvého slovenského prezidenta Dr. Jozefa Tisu, ktorého hodnotí slovami: „Prezident Tiso robil štátnu politiku v daných politických, zemepisných a medzinárodných okolnostiach, keď zúrila druhá svetová vojna. V tejto hre protichodných síl

1950 stretli vo Vyšných Ružbachoch, so zámerom organizátorov vyzvať gréckokatolíckych veriacich na vstup do pravoslávnej cirkvi. V obežníku bezpečnostného referenta Krajského výboru KSS v Prešove bolo stretnutie vo Vyšných Ružbachoch charakterizované ako „dôverná porada politických činiteľov s gréckokatolíckymi farármí, ktorí s prestupom súhlasili.“ Každého gréckokatolíckeho kňaza dostal na starosť politický tajomník, ktorý ich do Vyšných Ružbachov a späť do miesta bydliska prevážal v osobnom aute. Bezpečnostný referent KV KSS vo svojom obežníku dôrazne upozorňoval, že „každý politický tajomník je vedeniu strany osobne zodpovedný, že jemu uložený počet farárov na túto poradu privezie.“

Z celkového počtu 51 (niektoré pramene uvádzajú 54) gréckokatolíckych kňazov, ktorých politickí tajomníci priviezli do Vyšných Ružbachov, bolo 23 kňazov slovenskej národnosti. Nie všetci však boli presvedčení o potrebe prejsť do pravoslávnej cirkvi. Väčšina z nich prišla do Vyšných Ružbachov zastrešená a zlomená v dôsledku permanentných vyhrážok a vydierania. Určitú výnimku medzi nimi tvorili kňazi ako Michal Knap, Eliáš Kačur, Dezider Schudich, Anton Havrila, ktorí spolupracovali aj so Štátnou bezpečnosťou. Poradu vo Vyšných Ružbachoch viedol podpredseda SNR atajomník Ukrajinskej národnej rady Prjaševčiny Ivan Rohaľ-Il'kiv. Na porade sa zúčastnil aj predseda Výboru pre návrat do pravoslavia Ernest Benický a Andrej Gombala za Slovenský cirkevný úrad (do marca 1950 vedúci tajomník KV KSS v Banskej Bystrici). Predstavitelia komunistickej strany a pravoslávnej cirkvi boli s výsledkami porady spokojní, keďže sa medzi účastníkmi nevyskytli žiadne otvorené hlasy proti pripravovanej likvidácii gréckokatolíckej cirkvi. Ťažko však možno poradu politických pracovníkov so skupinkou zmanipulovaných a zastrešených gréckokatolíckych kňazov vo Vyšných Ružbachoch označiť za „malý sobor“, ako sa to objavuje v historiografii a v publicistike. Poradu vo Vyšných Ružbachoch nepovažovali za „malý sobor“ ani jej organizátori, i keď medzi nimi boli aj takéto úvahy. Odhliadnuc od toho, sobor mohol zvoliť len biskup, ktorý mu aj predsedal.

Mimoriadne veľké napätie v katolíckej, ako i v gréckokatolíckej cirkvi, vyvolal v marci 1950 mocenský zásah proti reholiam, známy ako barbarská noc, ktorým podlomil dôveru v štátnu moc aj u tých pár gréckokatolíckych kňazov, ktorých sa podarilo „presvedčiť“ a získať pre akciu P. Na druhej strane, tí gréckokatolícki kňazi a duchovní, ktorí dovtedy váhali sa po barbarskej noci začali otvorene stavať proti cirkevnej politike štátu. Táto situácia vyvolala značnú nervozitu v Ukrajinskej národnej rade Krajského výboru KSS a Krajského národného výboru v Prešove a v Košiciach, hraničiacu až s hystériou. Reálne hrozilo totálne fiasko akcie P a to v dobe, keď v ČSR vrcholila špiónománia a zradcovia, triedni

nepriatelia a špióni rôzneho druhu sa začali hľadať už aj v komunistickej strane. Každý z aktérov akcie P si uvedomoval, že akcia má predovšetkým zahranično-politický rozmer smerom k ZSSR. Dôsledky jej zlyhania si dokázal každý z nich veľmi rýchlo spočítať. Podobne ako v ZSSR začali Berijovi poradcovia, so svojimi pomocníkmi (R. Slánský, Š. Baš'ovanský), aj v ČSR pripravovať na zastrešenie verejnosti vykonštruované súdne monsterprocesy a to nielen proti predstaviteľom cirkvi, ale aj proti predstaviteľom komunistickej strany.

Na druhý deň po porade vo Vyšných Ružbachoch sa 25. apríla 1950 konala pracovná porada na Krajskom výbore KSS v Prešove na ktorej sa zúčastnil aj Ladislav Holdoš poverený vedením Slovenského úradu pre veci cirkevné. Na porade boli vyhodnotené výsledky z porady politických pracovníkov s gréckokatolíckymi farármí vo Vyšných Ružbachoch a prijali uznesenie o zmene pripravovanej Konferencie delegátov návratových výborov z Prešovského a Košického kraja, zvolávanej do Prešova 28. apríla 1950, na tzv. malý sobor. Zároveň upravili aj termín konania, veľkého soboru“ (pôvodne plánovaného na jún 1950) na 5. – 6. mája 1950. Tzv. veľký sobor sa mal rezidencii gréckokatolíckeho biskupa v Prešove. V tejto súvislosti riešili aj otázku biskupov Gojdiča a Hopku, ktorým zaviedli prísnu izoláciu. Štátna bezpečnosť intenzívne zhromažďovala proti biskupovi Gojdičovi a biskupovi Hopkovi rôzny „kompromitujúci materiál“ tak, aby ich bolo možné postaviť v priebehu dvoch týždňov pred súd. Po 25. apríli 1950 bola ŠtB pripravená zatknúť oboch biskupov, čakalo salen na súhlas Prahy.

V napätej atmosfére okolo urýchleného zvolania tzv. soboru, ako to od Prahy požadovala Moskva, vznikla veľmi komplikovaná a neprehľadná situácia. Prednosta odboru Verejnej bezpečnosti Povereníctva vnútra, Jozef Vražda, vydal 28. apríla 1950 rozkaz krajským veliteľom Národnej bezpečnosti v Košiciach a Prešove, aby v pripravovanej akcii P boli k dispozícii krajským sekretariátom KSS a KNV a úradom pre veci cirkevné a riadili sa podľa ich direktív: „nariaďujem, aby akcia bola sledovaná veľmi intenzívne po štátno-bezpečnostnej a verejno-bezpečnostnej stránke.“ Napriek prijatým rozhodnutiam, vo všeobecnosti panoval chaos. To, či pripravované zhromaždenie delegátov návratových výborov, zvolávané na 28. apríla 1950 do Prešova, sa bude nazývať konferenciou, „malým soborom“, alebo „veľkým soborom“ nebolo definitívne rozhodnuté ešte ani ráno 27. apríla 1950. Po porade vo Vyšných Ružbachoch začali predstavitelia pravoslávnej cirkvi na čele s pražským arcibiskupom Jeleverijom a prešovským biskupom Alexejom vyvíjať silný tlak na stranické a štátne orgány, aby sa pripravovaná Konferencia delegátov návratových výborov z Prešovského a Košického kraja, zvolávaná do Prešova 28. apríla 1950, zmenila na tzv. veľký sobor.

JÁN BOBÁK

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.60 € (ročne 33,60 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

NEPORIADNI HRADNÍ PÁNI
V lete 1994 okolie hradu poskytovalo hrozný obraz.

Zelené plochy zarastené burinou, na chodníčkoch a besiedkachboli vyrastené aj dvojmetrové stromčeky z náletu, špina, odpadky. Vyzeralo to, že hradný kopec nikto roky neošetroval.

Predniesol som vec na zastupiteľstve s argumentáciou, že i keď hrad a jeho okolie po stránke údržby nepatrí mestskej časti, je to aj naša hanba a treba urobiť aspoň zhruba poriadok, veď tam chodia aj turisti, chystajú sa voľby a tak ďalej. Asi najmä blízkosť volieb spôsobila, že sa veci promptne ujala pani starostka aj pán vicestarosta. Viacerí kolegovia tým však neboli nadšení a tak návrh na čiastku 250 000 Sk z rozpočtovej rezervy na odstránenie toho najväčšieho neporiadku, prešiel iba tesnou väčšinou. Ja som bol v čase hlasovania na chodbe, kde som debatoval s občanmi, ktorí prišli k problematike predaja bytov. Ako som sa dozvedel, moja suseda zĽava - SDE narychlo presvedčila kolegu, ktorý sedel po pravej strane od mojej stoličky - HZDS, aby hlasoval za mňa. Patrí aj im vďaka, že sa hrad trochu upratl a predsa to bolo prijateľnejšie.

VEĽKÁ POLITIKA V MALEJ

Po stránke politickej skladby bolo naše zastupiteľstvo zo začiatku skoro monochromatické. Tvorila ho koalícia VPN, KDH, DS, jeden nezávislý a nejakí zelení. Počas politických zmien sa najvýraznejšie zmenili pomery s KDH, keď z jedenástich ostali v pôvodnom tričku len dvaja, zatiaľ čo ostatní, nespokojní v otázke štátoprávneho usporiadania, odišli na jar 1992 do SKDH, z ktorého sa neskôr stala KSÚ.

Jeden asi odišiel iba naoko. Časom sa vrátil a vyplatilo sa mu to. Po vzniku HZDS odišla časť vepéenkarov tam a niektorí zachovávali rezervovaní postoj. Časom sa objavila DÚ. Už po vzniku samostatného Slovenska sa pri akejsi inventarizácii objavilo Hnutie česko-slovenského porozumenia. Stál za ním jeden starší pán. Táto skutočnosť bola príčinou mrzutosti na inak príjemnom rozľúchovom stretnutí vo vinárni v Zicchiho paláci, ktorú vyvolal člen prinárodnej politickej sily.

Po zmenách na politickej scéne v roku 1992 spolupráca bola poznačená istou výlučnosťou, na ktorú trpeli kolegovia, hlásiaci sa k najväčšiemu hnutiu. To však ale neznamenalalo, že by sa postupovalo až tak vyhranene, ako to bolo možné pozorovať vo veľkej politike. Príkladom toho je aj podpora môjho návrhu upratať okolie hradu.

Koncom roku 1992 malo zastupiteľstvo rozhodnúť o požiadavke jednej banky poskytnúť jej mestský pozemok pre výstavbu. Na zasadnutie prišli vysokí činitelia tejto banky a "lobovali". Poslanci aj pod vplyvom takej dôležitej návštevy si uvedomovali svoju pozíciu. Rokovanie bolo komplikované a zdhavé. Vysokí finančníci boli skromnía úctiví. Zdôrazňovali dôležitosť ich bankového domu pre krajinu. Bolo to už v čase, keď sa už rozhodlo o samostatnom Slovensku. Pri rokovaní nastal menší "trapas", keď ktosi chcel vedieť, či by požadovanú sumu zaplatili v hotovosti.

Napokon MiZ rozhodlo pozemok poskytnúť, ale s výstavbou sa nič neudialo. Garnitúra, ktorú reprezentovali zrejme nevie budovať, lebo medzičasom vzniklo v Bratislave množstvo finančných inštitútov, ktoré sa usadili v rekonštruovaných barabizniach, alebo novostavbách.

HUSÁKOVA ODBOČKA
prichádzali sťažnosti na zlý prístup z Pražskej cesty. Ono ten prístup bol, ale nelegálny. Má to svoju históriu. Keď postavili novú dvojprúdovú cestu Pražskú - Brenskú, bolo treba do oblasti pri Horskom Parku a Kalvárii cestou

z mesta ísť na Patrónku a odtiaľ sa vracat'. Na Kalvárii býval vtedajší prezident ČSSR Dr. Husák. Jeho prístup domov riešili tak, že uzavreli jeden pruh Pražskej-Brnenskej a on šiel z vtedajšej Malinovského (dnes Šancovej) Pražskou proti smeru. Neskôr riešili vec tak, že urobili odbočku na Hroboňovu. Tú však uzamknuli reťazami a odomykali keď mal prísť prezident. Postupne sa však stratil zámok, reťaz a stpy na ktorých bývala reťaz. Odbočovalo sa načierno. Miestu sa hovorilo Husákova diera. Keď už Dr. Husák nebol prezidentom, dieru prehradili. Ktosi však zábradlie vyvalil

KAROL KUBÍK

Pamäti uličníka (3)

a odpratál. Napokon sa ujal veci predseda dopravnej komisie nášho MiZ a podarilo sa mu vybudovať križovatku aj so svetelnou signalizáciou . Tak sa stala z Husákovej diery.

HUSÁKOVA ODBOČKA

Pozdravujte ..., to je moja kamoška V blízkosti Horského parku si ktosi pristavil cisternové autá, z ktorých iné vozidlá chodili čerpať naftu. Bolo to v čase, keď došlo ku zdraženiu pohonných hmôt. Ktosi z občanov upozornil predpokladaného majiteľa vozidiel, že to oznámi, lebo môže vzniknúť požiar. "Pozdravujte (a použil priezvisko peknej hlavičky mestskej časti), to je moja kamoška" - odvetil "podnikateľ". Mestská polícia majiteľa vysledovala a zistilo sa, že je to manžel jednej poslankyne MiZ a predsedkyne dôležitej komisie. Údajne malo dôjsť k pokutovaniu, ale v tom čase sa hovorilo aj o amnestii.

NEVITÁLNY REVITAL

Historická časť nášho hlavného mesta bola veľmi zanedbaná. Riešiť to malo založenie Slovensko - Rakúskej spoločnosti pod názvom Revital. Vložila sa do toho kopa peňazí a času a ku koncu volebného obdobia prišiel návrh na zrušenie tejto spoločnosti a založenie inej, tiež so zahraničným partnerom z tej istej krajiny. Na návrh odpredať, alebo prenajať tieto objekty odznali námietky, že by to bolo proti záujmom mestskej časti a pamiatkovej ochrany. Toto stanovisko veľmi obhajoval jeden poslanec, inak riaditeľ pamiatkárskej organizácie. Boli aj interpelácie, aby sa vyčísľilo, koľko celý ten nevydarený obchod stál, ale to už zapadlo vo volebnej kampani.

Z celého toho kolotoča bolo cítiť, že sa čosi varí a pečie komusi na objednávk a keď to už bude správne predvarené, že sa to naservíruje. To sú však veci, ktoré sa nedajú "dokázat". Isté však je, že päť rokov potom, čo je slobodné podnikanie, veľmi atraktívne domy celkom v srdci mesta, aj na Hlavnom námestí, pustnú a slúžia za domov tak holubom a túlavým mačkám.

PO VOĽBÁCH BUDEME ODKÁZANÍ NA SEBA

V čase kampane do komunálnych volieb, v jeseň 1994, som sa stretol na chodbe nášho obytného domu s kolegom, architektom prebudovania Husákovej diery na Husákovu odbočku. Vkladal do schránok bohaté agitačné

materiály. Poznamenal som, že mne to azda netreba, lebo ja som konkurencia. - Ale, že však, aby som prišiel.

Aj som prišiel. Predvolebné zhromaždenie moderoval známy športový komentátor. Na funkciu primátora sa predstavoval známy poslanec NR, na funkciu starostu vtedajší vedúci bytového oddelenia. Nálada bola, no tak ako medzi svojimi.

Medziiným sa zdôvodňovalo prečo je správne, aby rektor univerzity sedel vo výbore NR pre životné prostredie. Zbadal som časom, že jeden z kandidátov za predsedníckym stolom čosik

istému, povedal by som,poťazne aj k istému utišovaniu do pléna.

Keď som dostal slovo, vravím, že si uvedomujem svoju pozíciu. Ale, keďže pred voľbami je všeličo neisté, pripomínam jednu istotu a to, že " po voľbách budeme odkázaní žiť vedľa seba". Aj mi zatlieskali.

BYTY, BYTY...
A PRÁVO POSLANCA

Pred parlamentnými voľbami v 1994 vznikla napätá situácia s bytmi. Rozposlali výmery na zvýšenie poplatkov za byt. Nemalo to logiku. Rovnako zvýšili za jednoizbový ako ajza veľký byt. Pani starostka v tej veci zvolala mimoriadne zasadnutie MiZ. Celú akciu hodnotila ako pokus vyvolať pred voľbami do NR nespokojnosť a navrhla sankcie voči riaditeľovi SaUD. Ten však bol na dovolenke a preto niektorí navrhli odložiť takéto opatrenie až keď bude možné obvineného vypočuť. Krátko nato zvolala pani starostka zhromaždenie občanov. Bola to pochmúrna schôdza. Dav sa sťažoval a domáhal všeličoho. Prejavoval sa však aj o mimoriadny záujem občanov odkúpiť si svoje byty, ako aj o podozrenie, že toto na prvý pohľad provokatívne zvýšenie poplatkov môže byť zámerné, aby vznikol nárok odobrať "neplatičom" ich byty. Túto mienku, či domnienku podporovala aj skutočnosť, že veľa tých "nedopatrení" so zvýšením poplatkov sa týkalo atraktívnych domov. Kolovali obavy, že nejaká skupina má privatizačné záujmy. Nevedel som čo je pravda a čo sú domnienky, ale keď som si spomenul medziiným na privatizačný zámer s Charitasom, pokladal som za možné všetko. Na každý prípad, po zoznámení sa s problematikou, rozhodol som sa s vehementne presadzovať urýchlenie predaja bytov a domov ich užívateľom. Dal som vedieť občanom, že v tomto duchu vystúpim na zasadnutí zastupiteľstva. Prišiel celkom slušný počet občanov.

Rozčúľilo to najmä kolegyňu, ktorá sa spomína v súvislosti s bájkou o žabkách a proroctvom o prezidentovi, ktorá mi vyčítala, že si takto robím predvolebnú kampaň. Podobne sa nevrlo vyslovil aj kolega-riaditeľ, ktorému sme pár týždňov predtým odhlasovali predaj celého domu. Vyčítky sa už nezdali ani pani predsedajúcej, tak pripomenula, že "poslanec má právo pozvať si občanov na zasadnutie".

UŽ TO NECHAJ...

Ani v tejto veci nebolo veľa pekného. Jeden starší kolega v MiZ ma požiadal ako predsedu komisie pozrieť sa na jeho vec. Býva v Metropolke, ktorá má nového majiteľa a ten ju rekonštruuje. Nájomníkom ponúka byty kdesi v Rači. Od istého času pociťujú šikanovanie. Nekúria im a podobne.

Zistilo sa, že objekt kúpila istá banka. Rekonštrukčné práce robí na základe takzvaného ohlásenia drobnej stavby.

Toto povolenie podpísala úradníčka, ktorá medzitým odišla na materskú.

POLEJEM TY AUTO BENDŽÍNEM ...

Vec sa týkala istého obchodu s potravinami. Skôr nefungoval ako fungoval, až prestal. Majiteľ ohlásil dovolenku a dlhý čas neprichádzal. Zásoby, ktoré bolo vidieť cez okno, sa kazili. Povrávalo sa, že obchodník sa utráca v pohostinstvách, nechal obchod skrachovať naschvál a že tam ktosi zamýšľa zriadiť inú prevádzku. Vraj striháreň psov.

Občania sa obchodu domáhali a musel som im vysvetľovať, že samospráva nemá možnosť obchod zriadiť ako za čias národných výborov. Jednako som však požiadal úrad a príslušnú komisiu, aby nedali súhlas na inú prevádzku ako na obchod s potravinami.

To je vlastne jediný prostriedok, aký má v tejto veci poruke obec. Zároveň som upozornil niektorých obchodníkov s potravinami, aby sa o príslušné priestory uchádzali. Napokon tam obchod s potravinami aj otvorili.

Jednej noci v tom čase mi zvonil telefón okolo štvrtej nadržanom. Mladý hlas mi položil otázku: "Bubinko, bol si sa už ...?" a uviedol príslušné hovorové sloveso. Bez toho, aby ma pustil k odpovedi, pokračoval: "No, a potom si znova lahny. Ja ty polejem auto bendžínom, zapálím a potom ty zapálím." Netreba - hovorím - ja už spať nepôjdem, ale nie že si pomýľite auto, lebo môj je ten nový búrak, aby ste nepodpálili ten starý susedov wartburg. To ho akosi vyviedloz konceptu a tak už nič nepovedal. Zaujímavé bolo ešte to, že svojho wartburga som v tú noc - neobvykle - nechal vonku a to si niekto všimnul.

Na túto príhodu som si spomenul nedávno, keď mi ktosi prepichol pneumatiku na wartburgu, zaparkovaného pred garážou, alebo o mesiac neskôr odniesol z garáže dva horské bicykle, ktoré tam mali odložené inde už bývajúce deti.

PODPLÁCANIE SA NEDÁ DOKÁZAŤ

Na zastupiteľstve nastolil ktosi otázku pridelovania nebytových

priestorov. Samosprávny orgán do toho vlastne ani nemohol zasahovať, lebo to bola otázka prenesenia právomoci štátnej správy. Štatutárka si zriadila vlastný poriadny orgán.

Boli návrhy dať celý tento proces pod kontrolu samosprávy.

Vystúpila aj známa televízna postava, rozprávačka tej bájky. Medziiným povedala, že v tejto republike sa podplácanie dokázat' nedá, ale keby ona bola na jej mieste a keby sa o nej toľko hovorilo, tak by niečo robila. Reakcia prekvapila aj samu autorku dobre mienenej rady. Hlava obce vstala od stola, podišla k poslaneckým laviciam a vyzvala diskutérku: "Dobre som počula, prosím zopakovať". Ona to zopakovala s tým, že si je vedomá akú funkciu zastáva a vie čo smie. Dotknutá sa vrátila s poznámkou, aby dala návrh mandátovej komisii.

Neskôr vyšlo najavo, ako to počuli poslanci v prvých radoch, že od stolíka návrhovej komisie odznela rada: "Neblbni ... sadni si".

O TEMPORA , O MORES

Ešte hlboko za komunizmu som sa dozvedel príbeh jednej panej. Pochádzala z rodiny vysokého akademického i politického činiteľa prvej Slovenskej republiky. Už desať rokov po zániku tohoto štátu dostal štátne , už komunistické, významenie. Jej manžel mal významné postavenie. Ona sama pracovala na národnom výbore a mala dočinenia s pridelovaním pozemkov. Ako bolo, ako nie, k veľmi atraktívnemu pozemku pre ich vilu sa dostal aj kus lúky vyhradenej verejnému zariadeniu. Prasklo to a milá pani vyfasovala pár mesiacov.

Na jej ospravedlnenie však azda možno dodať, že zrejmene mala k dispozícii toľko pozemkov, aby uspokojila všetkých, ktorí rozhodovali koho zavrieť a koho nie.

Pred parlamentnými voľbami v roku 1990 sa mi pobúrene prihovril kolega. - Čo to ti ... (uviedol politické zoskupenie, ktoré vylepovalo aj plagát "mravnosť nadovšetko") robia, keď kandidujú ženu, ktorá sedela za obýčajnúhospodársku kriminalitu. Odpovedal som mu, že síce aj ja mám akýsi taký poznatok, ale s kandidátkou nemám nič spoločné.

Neskoršie som sa dozvedel, že pani sa usilovala o rehabilitáciu ako politicky prenasledovaná a z volieb odstúpila, keď žiadali výpis z registra trestov.

Asi by som na tieto veci bol dávno zabudol, keby sa mi tá pani neozvala kedysi v lete 1994. Jej známí majú vraj ťažkosti pri výstavbe rodinného domu a že či by som im nechcel pomôcť. - Prečo nie, hovorím, nech prídu vtedy a vtedy do komisie a odborníci sa na to pozmú. - No, ale že oni by mi problém radi predstavili na tvári miesta. No dobre.

Priviezli ma na hranicu Horského Parku. Videl som vybudovaný suterén a tak sa pýtam. - V čom je problém, stavebné povolenie isto máte. - Nemáme. Fíh! - Tak aspoň územné rozhodnutie? - Ani to nie. Stavebník bol riaditeľ strednej školy, jeho manželka projektantka. Ich dom projektoval známy architekt z dielne manžela panej spomínanej v úvode tohto príbehu. Čosi som povedal a keď si na vec spomeniem, je isté, že aj česť a sloboda sú hodnoty.

Povrávalo sa a povráva sa, že pomerne jednoduchýmpôsobom ako stavať, keď sa očakávajú nejaké administratívne problémy, je začať načierno. Vec sa potom vybaví dodatočnou legalizáciou. Vraj úplatok takto poskytnutý je menší ako niekoľko úplatkov potrebných pri postupnom vybavovaní.

Takúto príchuť bolo možné cítiť aj v nedávno publikovanom prípade rekonštrukcie domu Matice slovenskej na Grösslingovej ulici. U našich západných susedov v takýchto prípadoch má veľmi vážne ťažkosti ani nie tak úradník príslušnej inštitúcie ako skôr jej hlava ...